

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Jan Šplíchal

Advokát – klient

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce:

doc. JUDr. Alena Macková, Ph. D.

Katedra:

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu):

25. června 2016

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracoval samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 25. 6. 2016

Jan Šplíchal

Tuto diplomovou práci bych chtěl věnovat svému otci JUDr. Danielu Šplíchalovi
in memoriam.

OBSAH:

1. ÚVOD.....	6
2. ADVOKACIE – POJEM A HISTORIE.....	8
2.1. Pojem advokacie.....	8
2.2. Právní pomoc a právní služba	10
2.3. Počátek vzniku advokacie	12
3. VLIV ČAK NA VÝKON ADVOKACIE	21
3.1. Obecná charakteristika České advokátní komory	21
3.2. Stavovské předpisy.....	23
3.3. Další způsoby vlivu ČAK.....	25
4. VZNIK, OBSAH A ZÁNİK VZTAHU ADVOKÁT – KLIENT	27
4.1. Vznik vztahu advokát – klient.....	27
4.2. Obsah vztahu advokát – klient	30
4.3. Zánik vztahu advokát – klient	31
5. PRÁVA A POVINNOSTI VE VZTAHU ADVOKÁT – KLIENT.....	33
5.1. Práva a povinnosti advokáta.....	33
5.1.1. Povinnost prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta	33
5.1.2. Povinnost nesnižovat důstojnost advokátního stavu.....	34
5.1.3. Povinnost mlčenlivosti.....	35
5.1.4. Povinnost informovat klienta a vést dokumentaci	38
5.1.5. Povinnost být pojištěn.....	39
5.1.6. Povinnost zvolit si za sebe zástupce	40
5.1.7. Právo nechat se zastoupit	41
5.1.8. Právo na odměnu.....	42
5.2. Práva a povinnosti klienta	45
6. NĚKTERÉ ASPEKTY VZTAHU ADVOKÁT – KLIENT V TRESTNÍM ŘÍZENÍ	47
6.1. Vznik vztahu advokát – klient.....	47
6.2. Povinné zastoupení.....	48
6.3. Počet advokátů	49
6.4. Střet povinnosti mlčenlivosti s orgány činnými v trestním řízení.....	51
7. ODPOVĚDNOST ADVOKÁTA.....	53
7.1. Odpovědnost advokáta za škodu	53

7.2. Kárná odpovědnost advokáta	56
8. REKLAMA A ETIKA V ADVOKÁTNÍ PROFESI.....	60
8.1. Reklama advokátů	60
8.2. Etika v advokátní profesi.....	62
9. ZÁVĚR.....	65
Seznam použitých zkratk	67
Seznam použitých zdrojů.....	68
Název práce v angličtině. Klíčová slova	73
Resumé	74
Resumé (in english).....	75

1. ÚVOD

V dnešní společnosti moderní doby existuje obrovské množství nejrůznějších společenských vztahů, které jsou navíc často velice komplikované a různě propojené. Právo je pak v těchto vztazích přítomno prakticky v každém okamžiku a přesto většina lidí má o právu jen velice malé povědomí. Z tohoto důvodu existují ve společnosti lidé, právníci, kteří se v právu vzdělávají a mají mezi ostatními lidmi v oblasti práva specifickou roli. Ať už se jedná o soudce, státní zástupce, právníky právních oddělení správních úřadů, podnikové právníky či advokáty, téměř každý z nich má na právo svůj pohled. Pro všechny však dohromady platí, že při styku s laiky v oboru práva mají díky své právní erudici kvalifikovanější postavení a záleží, jak s tímto svým postavením naloží. Každý z nich má také ze svého postavení jiný úkol. Úkolem advokátů by mělo být především pomáhat svým klientům při řešení jejich právních problémů.

Hlavním cílem této práce je zaměřit se na vztah, který mezi sebou mají advokát a jeho klient (nebo snad klient a jeho advokát?) a detailněji rozebrat některé důležité aspekty tohoto vztahu. Není to však jediným cílem této práce, dále bych se také rád věnoval z části historii advokacie, protože advokacie není fenoménem jen poslední doby, ale vyvíjí se již od dob starého Říma. Vzhledem k tomu, že advokacie je odbornou profesí a advokáti jsou povinně sdruženi v rámci profesní samosprávy, chtěl bych se též zabývat otázkami vlivu České advokátní komory na advokáty a advokacii jako takovou. Advokát má pochopitelně mnoho povinností, které souvisí s výkonem jeho povolání a nezdá se, že tyto povinnosti advokáti porušují. Považuji tedy za důležité věnovat jednu kapitolu této práce odpovědnosti advokátů. V poslední

kapitole své diplomové práce bych si také dovolil zařadit menší polemiku o etice advokátů a etice v kárné praxi České advokátní komory.

Ve své práci se budu věnovat jednak teoretickým aspektům vztahu mezi advokátem a klientem, souvisejícími problémy a právní úpravou, ale též některým praktickým záležitostem a důsledkům z nich vzniklých.

2. ADVOKACIE – POJEM A HISTORIE

2.1. Pojem advokacie

Ač se to na první pohled může zdát, odpovědět na otázku, co je to vlastně advokacie a co tento pojem přesně znamená, není tak úplně snadné. Na advokacii jako takovou můžeme pohlížet z několika různých úhlů a pro každého člověka může tento pojem mít nepatrně jiný význam. Představa o tom, co znamená pojem advokacie, může být různá z pohledu advokátů, z pohledu veřejnosti, advokacii mohou odlišně vnímat také například soudci nebo třeba orgány činné v trestním řízení. A výčet těchto skupin samozřejmě není konečný. Ovšem ani uvnitř těchto skupin nemusí být význam pojmu advokacie jednotný a je tedy možné, a řekl bych dokonce pravděpodobné, že kupříkladu deset různých advokátů bude mít deset různých názorů o tom, co všechno pojem advokacie představuje a co všechno pod tento pojem můžeme podřadit.

V nejširším slova smyslu můžeme chápat advokacii jako činnost, která spočívá v udělování právních rad, hájení zájmů klienta a to jak mimo, tak před soudem nebo dalšími orgány veřejné moci. Advokacii v nejširším pojetí lze tedy takto chápat bez ohledu na to, kdo a za jakých podmínek a z jakých důvodů ji vykonává, a bez ohledu na to, zda se tak děje za úplatu či nikoliv.¹

Faktem též je, že pojem advokacie není platnou a účinnou legislativou České republiky nikde exaktně definován. Pojem, který ovšem definován v české legislativě máme, je „výkon advokacie“. Pojem výkon advokacie vymezuje zákon o advokacii, a to

¹Schelle, Karel a Schelleová, Ilona. Právní služba: advokacie, notářství, patentoví zástupci, daňoví poradci, soukromí soudní exekutoři. 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 8086861260. str. 8

sice jako „...poskytování právních služeb advokáty“². Zákon o advokacii pak dále stanoví, co se rozumí poskytováním právních služeb – „poskytováním právních služeb se rozumí zastupování v řízení před soudy a jinými orgány, obhajoba v trestních věcech, udělování právních porad, sepisování listin, zpracovávání právních rozborů a další formy právní pomoci, jsou-li vykonávány soustavně a za úplatu. Poskytováním právních služeb se rozumí rovněž činnost opatrovníka pro řízení ustanoveného podle zvláštního právního předpisu, je-li vykonávána advokátem“.³ Mohlo by se zdát, že tímto vymezením je definována i přímo advokacie jako taková, ovšem dle mého názoru by byla takováto definice nedostatečná. Je nepochybné, že advokacii může na území České republiky vykonávat jen advokát, popřípadě zahraniční advokát⁴ a to za podmínek, které stanoví zákon o advokacii. V rámci těchto mezí je ovšem stálo prostor pro úvahu, co pojem advokacie může pro konkrétního člověka či pro konkrétní instituci znamenat. Advokát tak může chápat pojem advokacie jako své povolání a zdroj obživy, zajisté ale také můžeme ve společnosti objevit řadu advokátů, pro které výkon advokacie není hlavním zdrojem příjmů a tito advokáti pak mohou pohlížet na advokacii jako na svou zálibu či službu veřejnosti nebo jako na prostředek naplňování obecně prospěšných cílů – a to stále v mezích zákona o advokacii při poskytování služeb soustavně a za úplatu (i když třeba znatelně menší, než je v obdobných případech obvyklé). Stejně tak každý advokát bude mít jiné své osobní meze a hranice, kupříkladu morální a etické, za které by již při výkonu advokacie nešel. Tím se tedy pojem advokacie pro toho kterého konkrétního advokáta může ze subjektivního hlediska značně zúžit. Pro další osoby pak advokacie může mít opět jiný význam. Pokud se na advokacii podíváme okem orgánů činných v trestním řízení, a zejména policejních orgánů a státního zastupitelství, pak se

² § 1 odst. 1 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii

³ § 1 odst. 2 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii

⁴ § 2 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii

tyto orgány pravděpodobně příliš nezabývají tím, jaké všechny služby spadají pod advokacii a její výkon, a vnímají jen vymezené úkony, které činí advokáti v trestním řízení. Zejména orgány policie pak mohou vnímat advokacii jako nutné zlo, které je sice nezbytnou součástí trestního řízení, ale které těmto orgánům často může komplikovat jejich práci při vyšetřování trestné činnosti. Opět tedy narážíme na skutečnost, že pro různé osoby může být subjektivně pojem advokacie značně odlišný.

2.2. Právní pomoc a právní služba

Prakticky veškerý život ve společnosti je provázán právem. Svá práva uplatňujeme a právní povinnosti plníme v každodenních běžných situacích, mnohdy aniž bychom si to sami uvědomovali. Ať už si kupujeme zboží v obchodě, užíváme svůj dům k bydlení nebo řídíme motorové vozidlo. V běžných situacích se obvykle každý člověk dokáže zorientovat a poradit si sám, problém však může nastat, pokud je třeba řešit komplikovanější právní situaci, anebo pokud má dotyčný velký zájem na tom, aby záležitost, kterou potřebuje obstarat, byla plně v souladu s právem nebo aby byl pro určité případy dostatečně chráněn a nehrozil mu vznik škody. V takovém případě je na místě obrátit se na profesionála v oblasti práva a vyhledat tak odbornou – právní pomoc. Možnost vyhledat právní pomoc však nebyla vždy samozřejmostí, a i v dnešním světě v některých nedemokratických státech je tato možnost silně omezena, ba dokonce potlačena. Česká republika však stojí na demokratických zásadách a principech právního státu, jež všem garantuje určitý základní soubor nezcizitelných a nezadatelných práv. Jedním z takovýchto práv je i právo na právní pomoc, které zaručuje Listina základních práv a svobod, ta ve svém čl. 37 stanoví, že „každý má

*právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení“.*⁵ Čl. 37 však hovoří pouze o právu na právní pomoc při jednání před orgány veřejné moci. Můžeme ale dovodit, že právo na právní pomoc se nevztahuje jen na jednání před těmito orgány. Pokud je osoba účastníkem řízení před orgánem veřejné moci, má ve většině případů v takovémto řízení slabší postavení. Pakliže tedy Listina základních práv a svobod zaručuje právo na právní pomoc každému v takovém řízení, tedy každému ve slabším postavení, je logické, že toto právo existuje, i pokud je osoba při jednání s druhou osobou v postavení stejném, nebo dokonce silnějším. Existenci práva na právní pomoc můžeme též dovodit z obecného ustanovení Listiny základních práv a svobod, které stanoví, že „*každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá*“.⁶ Jednoznačně tak můžeme dojít k tomu, že když zákon nezakazuje obstarat si právní pomoc, pak toto právo nepochybně existuje i mimo rámec čl. 37 Listiny základních práv a svobod.

Z výše uvedeného se zdá, že v dikci Listiny základních práv a svobod je právní pomoc velmi obecným a širokým pojmem zahrnujícím jednak právo na přístup k právní pomoci jako takové a dále zahrnujícím spektrum právních služeb, které lze v rámci právní pomoci vykonávat (a přijímat). Zákon o advokacii se k tomuto vymezení však staví odlišně, když definuje poskytování právních služeb jako „*zastupování v řízení před soudy a jinými orgány, obhajoba v trestních věcech, udělování právních porad, sepisování listin, zpracovávání právních rozborů a další formy právní pomoci, jsou-li vykonávány soustavně a za úplatu*“.⁷ Zákon o advokacii zde tedy mluví o „dalších formách právní pomoci“ jako o pojmu, který je podřazen pojmu „právní služby“.

⁵ Čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod

⁶ Čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod

⁷ § 1 odst. 2 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii

K tomu Jaroslav Svejkovský dodává, že právní služby jsou v zákoně o advokacii vymezeny taxativně, že právní služba je širší pojem než právní pomoc a že právní pomoc je jednou z forem poskytování právních služeb.⁸ Stojí však za úvahu, zda je tento výčet opravdu taxativní, když obsahuje neurčitý pojem „další formy právní pomoci“. Pod tento pojem zajisté můžeme podřadit celou škálu činností (například účast na obchodních jednáních) a v praxi tedy bude otázkou, zda ta která činnost bude či nebude právní službou. Svejkovský dále uvádí, že „*kumulativními znaky právních služeb jsou soustavnost a úplatnost. To je obecné vymezení s příkladmo vyčtenými formami – zastupování před soudy, obhajoba, právní porady, sepisy listin*“.⁹ Z uvedeného tedy vyplývá, že aby poskytování služby advokátem bylo právní službou ve smyslu zákona o advokacii, musí takové poskytování služeb být soustavné, úplatné a v některé ze zákonem vyjmenovaných forem (včetně „dalších forem právní pomoci“). I zde však můžeme najít výjimky. Například pokud v určitém případě advokát poskytuje právní pomoc bezplatně (například pokud bude k poskytnutí právní pomoci určen Českou advokátní komorou¹⁰), bude se i přesto jednat o poskytování právní služby, i když není v tomto konkrétním případě splněna podmínka úplatnosti dle § 1 odst. 2 zákona o advokacii.

2.3. Počátek vzniku advokacie

⁸ Svejkovský, J. Část první. Úvodní ustanovení (§ 1-3). In: Svejkovský, J., Vychopeň, M., Krym, L., Pejchal, A. a kol. Zákon o advokacii: komentář. V Praze: C. H. Beck, 2012. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788071792482. str. 21

⁹ Svejkovský, J. Část první. Úvodní ustanovení (§ 1-3). In: Svejkovský, J., Vychopeň, M., Krym, L., Pejchal, A. a kol. Zákon o advokacii: komentář. V Praze: C. H. Beck, 2012. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788071792482. str. 22

¹⁰ § 18 odst. 2 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii

Právo zcela jistě není statickým oborem a bezpochyby prochází po celá staletí nezanedbatelným vývojem. Již od počátku, kdy můžeme ve společnosti vysledovat zárodky práva, až do dnešní doby – právo se stále mění, použití práva v určité oblasti se zužuje a v jiné zase rozšiřuje. Stejně tak s tím, jak se vyvíjí právo a jeho aplikace, se mění také pojetí, význam a důležitost advokacie a právnických profesí vůbec. Komplexní přehled historie advokacie by dozajista vystačil na celou knihu a není v kapacitě této práce celou historii advokátské profese obsáhnout. Jelikož stavebním kamenem moderního práva ve většině evropských zemí je právo římské, rád bych se zde zaměřil na některé aspekty v tomto historickém období a poté bych se věnoval některým momentům z historie advokacie v českých zemích.

Právě v období římské říše můžeme nalézt první známky výkonu advokátské profese blízcí se současnému stavu, tedy takovému výkonu advokacie, který je profesionální a organizačně uspořádaný. Velkou výhodou vývoje práva a právnických profesí v tomto období je skutečnost, že tento vývoj probíhal v dostatečně dlouhém časovém úseku a v relativně stabilním politickém prostředí. Toto období můžeme datovat přibližně od 6. století př. n. l., přičemž přibližně v této době vznikla nejstarší a také jedna z nejslavnějších kodifikací římského práva – Zákon dvanácti desek (*Lex duodecim tabularum*), do počátku 6. století n. l., kdy císař Justinián vydal další velevýznamnou kodifikaci – *Corpus Iuris Civilis*.¹¹ Za těchto podmínek a při tisíciletém trvání římské říše zde tedy byl velký prostor pro stabilní a kontinuální vývoj práva, jakož i advokacie a dalších právnických profesí. Pochopitelně se musíme zamyslet nad tím, koho můžeme v době římské označit jako právníka. Michal Skřejpek ve svém příspěvku uvádí, že exaktní vymezení pojmu „právník“ je v období římské republiky

¹¹Bělovský, Petr. *Advokacie a jurisprudence ve starověkém Římě*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 8024609754. str. 5

značně obtížné. První lidé, které bychom mohli označit jako právníky, se začali objevovat přibližně ve 4. století př. n. l. ve funkci tzv. magistrátů – představitelů římského státu. Skřejpek ovšem zároveň podotýká, že pokud bychom za právníka tehdejší doby označili muže, který je věhlasný svými právními znalostmi a dovednostmi, vědomostmi o právní nauce a který je autorem odborných právnických spisů, případně aktivně a úspěšně působí na soudech, museli bychom hovořit o právnících až spíše ke konci římské republiky.¹² Ve stejném smyslu se zamýšlí i Petr Bělovský, který uvádí, že „v latinském jazyce bychom marně hledali uspokojivý překlad moderního slova právník, nejbližší a nejčastěji užívaný latinský výraz *iurisconsultus* má v římských podmínkách podstatně užší význam, který názorně demonstruje významový posun oproti moderní době“.¹³ Dále pak uvádí, že v českém jazyce je pojem právník značně široký a můžeme pod něj zařadit jako advokáty, akademické pracovníky v oboru práva, notáře, podnikové právníky a vlastně jakékoliv další osoby vzdělané v právu. Oproti tomu *iurisconsultus* byl v římském právu osobou, která poskytovala právní poradenství, a tedy bychom ji mohli připodobnit k roli dnešního advokáta.¹⁴

Pokud se v římském právu zaměříme na to, čemu bychom v dnešní době říkali advokacie, nelze jistě opomenout Ciceronovo rozlišení na „*agere, cavere a respondere*“. Do kategorie *agere* můžeme zařadit profesionály i poloprofesionály v oblasti práva, přičemž jejich styk s právem převažoval nad jejich osobním zájmem. Hlavním posláním představitelů *agere* bylo vystupování před soudy, a to buď v roli žalobců nebo obhájců,

¹² Skřejpek, Michal. Úředníci a úřednictvo v antickém Římě. In: Dějiny právního stavu a právnických profesí. 2. rozšíř. vyd. Praha: Vodnář, 1999. Prameny a nové proudy právní vědy. ISBN 808588920X. str. 22

¹³ Bělovský, Petr. Advokacie a jurisprudence ve starověkém Římě. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 8024609754. str. 11

¹⁴ Bělovský, Petr. Advokacie a jurisprudence ve starověkém Římě. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 8024609754. str. 11

a zejména aktivní účast na soudních jednáních. Jako *respondere* můžeme označit činnost tehdejších právníků, kteří se zabývali udílením právních porad, a to jak ve formální tak neformální rovině. Můžeme také mluvit o skupině právníků, která svým zaměřením nejpřesněji odpovídá obsahu pojmu *iuris prudentia*, tedy právní věda. Je nicméně třeba říci, že v období římské republiky se hranice, která rozděluje osoby zabývající se právní vědou a praktickými právníky, značně stírá. Skupina *cavere* oproti předchozím dvěma není tak zcela přesně vymezena. Do skupiny *cavere* můžeme zařadit osoby, které jsou v určitém rozsahu vzdělány v právu, ovšem neudílejí právní rady ve smyslu *respondere*, a ani nepůsobí v oblasti právní vědy a nezastupují své klienty u soudu. Činnost osob, které v římském právu můžeme zařadit do skupiny *cavere* tak spočívala zejména v asistenci při sepisování právních listin a tato činnost čím dál více sloužila spíše jako prostředek na přílepkou než jako profesionální a stálé zaměstnání jejích vykonavatelů.¹⁵ Můžeme tak shrnout, že dnešnímu významu advokacie se svým zaměřením nejvíce podobalo římské *agere*, z dnešního pohledu v oblasti akademické a vědecké se pak pohybovali právníci skupiny *respondere* a skupina *cavere* měla s postupem doby čím dál tím více spíše podpůrný význam. Na druhou stranu ale nemůžeme římské *agere* přímo zaměňovat za advokacii. Petr Bělovský uvádí, že *„pravým předchůdcem advokátní profese byl patronátní vztah. V rámci vztahu mezi patronem a klientem (římského klienta je zapotřebí odlišit od moderního významu slova klient ve smyslu zákazník) nebo libertinem (propuštěncem) byla mimo jiné tradiční povinnost patrona obhajovat svého klienta či libertina u soudu. Právní pomoc přitom*

¹⁵Bělovský, Petr. Advokacie a jurisprudence ve starověkém Římě. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 8024609754. str. 44-45

nemusela spočívat v právním vedení kauzy, (...) ale stačilo, že patron u soudu zastupoval svého klienta z pozice vlastní důvěryhodnosti a společenského respektu.“¹⁶

V dnešní době a v České republice lze jako právníka označit člověka, který úspěšně absolvoval vysokoškolské vzdělání v oboru práva na některé z českých univerzit. Ovšem nebylo tomu tak vždy. „*Až do konce padesátých let 14. století, kdy lze předpokládat ukončení studia prvních posluchačů na pražské právnické fakultě Karlova studia generale, nebylo možno v českém státě získat právnické vzdělání na univerzitní půdě.*“¹⁷ Na tomto místě tedy opět můžeme polemizovat o tom, koho tedy označit pojmenováním „právník“. Vysokoškolské vzdělání v oboru právo bylo možno do té doby získat pouze v zahraničí, jistě tedy můžeme za právníka označit někoho, kdo takové vzdělání získal. Zároveň však v českých zemích existovala řada osob, které se ve větší či menší míře ve svém životě zabývali právem a přitom vysokoškolské právnické vzdělání neabsolvovali. Mám za to, že vzhledem k tomu, že v této době na našem území nebylo možné takové vzdělání získat, můžeme i tyto osoby v přiměřené míře považovat za právníky.

Možnost získání vysokoškolského právnického vzdělání v českých zemích nastala společně se založením Univerzity Karlovy roku 1348, a když i přesto někteří čeští studenti práv raději vycestovali za právnickým studiem do zahraničí, většina z nich již volila právnické vzdělání na Univerzitě Karlově. Naopak poté, co se v roce 1372 právnická fakulta jako samostatná oddělila od zbytku univerzity a vyčlenilo se zde tak

¹⁶ Bělovský, Petr. Profesionalizace právnického stavu za římské republiky a císařství. In: Dějiny právnického stavu a právnických profesí. 2. rozšíř. vyd. Praha: Vodnář, 1999. Prameny a nové proudy právní vědy. ISBN 808588920X. str. 15

¹⁷ Kindl, Vladimír. Příležitost k získání a uplatnění právnického vzdělání a právních vědomostí v Čechách do počátku dvacátých let 15. století (studenti a učitelé práv, úředníci, písaři a notáři). In: Dějiny právnického stavu a právnických profesí. 2. rozšíř. vyd. Praha: Vodnář, 1999. Prameny a nové proudy právní vědy. ISBN 808588920X. str. 85

samostatné studium práv, přicházeli na právnickou fakultu studovat i studenti ze zahraničí. Nejvíce studentů přicházelo pochopitelně z okolních zemí, zajímavostí například je, že právnická fakulta měla studenty i z v té době relativně vzdáleného Švédska.¹⁸

Pokud se budeme chtít dostat k zárodkům advokacie v českých zemích, je třeba říci, že zejména během 15. a 16. století se na našem území krystalizoval proces na šlechtických soudech. Soudní řízení bylo však poměrně zdlouhavé a komplikované, a přestože se vyžadovala osobní účast zúčastněných stran, začínala z tohoto důvodu postupně vznikat určitá skupina lidí, kteří účastníkům při soudním řízení pomáhali, anebo některé procesní úkony vykonávali za ně. Tato právní pomoc se postupem času více profesionalizovala a stala se úplatnou. Tito lidé se nazývali tzv. poručníci a řečníci. I když nemůžeme položit rovnítko mezi poručníky a řečníky, kteří ve své době měli každý o něco jiné postavení, oprávnění a povinnosti, můžeme souhrnně říci, že obě skupiny mohly za své „klienty“ přednášet u soudů nároky, pronášet tvrzení a obecně jednat jejich jménem.¹⁹

Přesuňme se nyní o několik století dále, a to sice do období první Československé republiky. Po rozpadu Rakouska-Uherska můžeme říci, že zde existovala víceméně kontinuita právního prostředí a právního řádu. Na území Česka měli právníci vcelku široké uplatnění jak ve sféře veřejného života, tak ve sféře soukromé, a právnické vzdělání zde mělo již zavedenou tradici. Odlišná situace

¹⁸ Kindl, Vladimír. Příležitost k získání a uplatnění právnického vzdělání a právních vědomostí v Čechách do počátku dvacátých let 15. století (studenti a učitelé práv, úředníci, písaři a notáři). In: Dějiny právnického stavu a právnických profesí. 2. rozšíř. vyd. Praha: Vodnář, 1999. Prameny a nové proudy právní vědy. ISBN 808588920X. str. 86

¹⁹ Kindl, Vladimír. K problematice uplatnění právních poznatků v Čechách a na Moravě v 15. a 16. století. In: Dějiny právnického stavu a právnických profesí. 2. rozšíř. vyd. Praha: Vodnář, 1999. Prameny a nové proudy právní vědy. ISBN 808588920X. str. 101-102

panovala ovšem na Slovensku, kde počet právníků působících na soudech, v advokacii a ve státní správě nebyl nijak převratný. Nicméně, organizace soudů, soudní proces a státní správa byly již značně ustálené a pro běžného člověka pravděpodobně komplikované, proto právní řád Československé republiky umožňoval, aby si občan k zastupování před soudem, státními úřady a další právní záležitosti mohli zvolit advokáta. Oblast advokátů upravovala řada předpisů, nejprve převzaté právní předpisy rakousko-uherské a poté různé předpisy v Česku i na Slovensku. Až v roce 1922 byly podmínky zápisu do seznamu advokátů a též výkon advokacie sjednoceny zákonem č. 40/1922 Sb. z. a n., kterým se mění a doplňují některá ustanovení o advokátech. Mimo obecných podmínek, za kterých mohl být advokát zapsán do seznamu advokátů, tento zákon také například stanovil, že se advokátem mohly stát také ženy. Zákon také stanovil, že se advokát mohl u soudu nechat zastoupit svým advokátním koncipientem, pokud ten měl alespoň dva roky praxe a titul doktora práv. Je na místě dodat, že v této době byla praxe advokátních koncipientů stanovena na pět let. V Československé republice též od roku 1920 existovaly čtyři advokátní komory – V Praze, Brně, Opavě a Turčianském svatém Martině. V roce 1936 byly pak zřízeny na Slovensku dvě komory, a to v Bratislavě a v Košicích. Od roku 1921 pak také byly upraveny zákonem č. 78/1921 Sb. z. a n. advokátní sazby a poplatky, a na tento zákon pak navazovaly vládní nařízení z let 1921 a 1923.²⁰ Dalo by se tak tedy shrnout, že stav advokátské profese včetně její organizace a některých předpisů o právech a povinnostech advokátů se již výrazně blíží právní úpravě dnešní doby.

²⁰ Kuklík, Jan. Právníké povolání v období první Československé republiky. In: Dějiny právníkého stavu a právníkých profesí. 2. rozšíř. vyd. Praha: Vodnář, 1999. Prameny a nové proudy právní vědy. ISBN 808588920X. str. 124-126

Další, byť smutnou a z mnoha pohledů temnou, část naší historie tvoří období komunistického totalitního režimu. V tomto více než čtyřicetiletém úseku našich dějin nebylo pro řadu aktivit místo, ať už je to svobodné podnikání, svoboda projevu, a silná omezení až prakticky zánik postihla i advokacii. Je faktem, že svobodná a nezávislá advokacie je ze své podstaty pro jakýkoliv totalitní režim nepřípustná. Advokát tak, jak ho chápeme dnes, byl pro Komunistickou stranu Československa, nárokuje si vedoucí úlohu v řízení veškerého života ve státě, třídním nepřítelem. Sám Vladimír Iljič Lenin poznamenal, že „advokáti jsou svoloč, s níž je třeba jednat v drátěných rukavicích“.²¹ Stanislav Balík uvádí, že „*právní rámeček likvidace soukromé advokacie tvořil (...) zákon č. 322/1948 Sb. o advokacii (advokátní řád), podle § 1 citovaného zákona (...) advokáti jsou povinni přispívat zachování a upevnění lidově demokratického právního řádu a napomáhat státním orgánům při provádění zákonů.*“²² Pod tímto zákonem je mimo jiné podpis Alexeje Čepičky, tehdejšího ministra spravedlnosti, který měl dne 22. 12. 1948 v Národním shromáždění projev týkající se advokacie, v němž mimo jiné přednesl „V její (advokacie) dnešní podobě se obráží starý kapitalistický svět se všemi nešvary, jak je známe z předmnichovských poměrů a z kapitalistické morálky, (...) jen ojediněle a jako vzácné výjimky pracovali advokáti v souladu s budovatelskými úkoly pracujícího lidu a jen ojediněle dovedli dát advokacii náplň, která by z ní učinila užitečný a prospěšný nástroj budování, (...) tak aby se odstranil na jedné straně nadbytek

²¹Balík, Stanislav. Likvidace soukromé advokacie v českých zemích v letech 1948-1951. In: Z minulosti advokacie: sborník příspěvků z druhé konference o dějinách advokacie konané Výborem pro dějiny advokacie ČAK ve spolupráci s Okresním soudem v Kutné Hoře dne 25. 11. 2005 v Kutné Hoře. Praha: Linde, 2008. ISBN 9788072017300. str. 52

²²Balík, Stanislav. Likvidace soukromé advokacie v českých zemích v letech 1948-1951. In: Z minulosti advokacie: sborník příspěvků z druhé konference o dějinách advokacie konané Výborem pro dějiny advokacie ČAK ve spolupráci s Okresním soudem v Kutné Hoře dne 25. 11. 2005 v Kutné Hoře. Praha: Linde, 2008. ISBN 9788072017300. str. 54

advokátů, jako např. v Praze, a na druhé straně jejich nedostatek, např. v pohraničí.²³ Již z tohoto projevu Alexeje Čepičky a citovaného ustanovení tehdejšího zákona o advokacii je zřejmé, že nezávislá a soukromá advokacie byla prakticky vymazána ze společnosti. Když vzpomeneme na nechvalně proslulé politické procesy z 50. let dvacátého století a postavení advokátů v nich, je bohužel evidentní, že v komunistickém režimu nebyl pro svobodnou a nezávislou advokacii prostor. Jak již bylo uvedeno dříve, za první republiky zde řádně fungovaly samosprávné advokátní komory. Fungování samosprávných komor bylo ale logicky v rozporu se zájmem komunistického režimu. Mezi roky 1945 a 1948 zde působily dvě advokátní komory – v Praze a v Brně. Zákonem č. 322/1948 Sb. byly však obě tyto komory zrušeny a jejich působnost byla přenesena na krajská a Ústřední sdružení advokátů, to byl ve své podstatě faktický zánik stavovské samosprávy. Řídícími orgány těchto sdružení pak byly tzv. správní komise, které již však byly pod vlivem tehdejšího režimu.²⁴ Moderní advokacie a její uspořádání v podobě samosprávy pak začala opětovně vznikat až po státním převratu v roce 1989, když po více než čtyřiceti letech padl totalitní komunistický režim a společnost nadále směřovala k demokratizaci.

²³Balík, Stanislav. Advokacie včera a dnes: (vybrané texty z dějin a současnosti advokacie). Plzeň: Čeněk, 2000. ISBN 8090262775. str. 146-147

²⁴Balík, Stanislav. Likvidace soukromé advokacie v českých zemích v letech 1948-1951. In: Z minulosti advokacie: sborník příspěvků z druhé konference o dějinách advokacie konané Výborem pro dějiny advokacie ČAK ve spolupráci s Okresním soudem v Kutné Hoře dne 25. 11. 2005 v Kutné Hoře. Praha: Linde, 2008. ISBN 9788072017300. str. 56-58

3. VLIV ČAK NA VÝKON ADVOKACIE

3.1. Obecná charakteristika České advokátní komory

Česká advokátní komora, jakožto samosprávná stavovská organizace všech advokátů, byla zřízena zákonem č. 85/1996 Sb., o advokacii, a to se sídlem v Praze a pobočkou v Brně.²⁵ „Česká advokátní komora (ČAK) je největší samosprávnou právníckou profesní organizací v České republice. Zároveň vykonává veřejnou správu na úseku advokacie a jako taková chrání a garantuje kvalitu právních služeb poskytovaných advokáty.“²⁶ Česká advokátní komora zřízená zákonem o advokacii z roku 1996 není však novou organizací, ale je zřízena jako právní nástupce České advokátní komory zřízené zákonem č. 128/1990 Sb., o advokacii a Komory komerčních právníků, zřízené zákonem č. 209/1990 Sb., o komerčních právnících a právní pomoci jimi poskytované. Česká advokátní komora není nijak závislá na státu a je i finančně samostatná. To je také nutný předpoklad pro existenci samostatnosti a nezávislosti advokacie, protože zejména v trestním řízení nebo v řízeních proti státu se často zájmy státu kříží se zájmy klientů zastoupených advokáty.²⁷ Taková samostatnost a nezávislost však nebyla vždy samozřejmostí (jak je uvedeno výše) a je tedy velice důležité tyto principy zachovávat a setrvat ve stavu oddělenosti advokátské profesní samosprávy od státu. Tento názor vyslovuje ve svém článku i Václav Mandák – „Není třeba zdůrazňovat, že právě v profesi advokáta, který často vystupuje na straně fyzické či právnícké osoby při hájení jejích práv proti státu, je tato nezávislost naprosto nezbytná

²⁵ § 40 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii

²⁶ <http://www.cak.cz/>

²⁷ Vychopeň, M. Část šestá. Komora. In: In: Svejkovský, J., Vychopeň, M., Krym, L., Pejchal, A. a kol. Zákon o advokacii: komentář. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788071792482. str. 318-319

*a odnětí veřejnoprávních pravomocí advokátní komoře a jejich přenesení na státní orgány by zejména i z tohoto důvodu bylo zcela nevhodné.*²⁸ Komora vykonává svou působnost prostřednictvím orgánů, jejími orgány jsou sněm, představenstvo, předseda Komory, kontrolní rada, kárná komise, odvolací kárná komise a zkušební komise pro advokátní zkoušky, zkoušky způsobilosti a uznávací zkoušky. Dále pak komora může zřizovat poradní orgány.²⁹ Těmito poradními orgány pak jsou, dle usnesení představenstva ze dne 10. ledna 2006, výbory (např. výbor rozpočtový a hospodářský, výbor pro výchovu a vzdělávání nebo výbor pro odbornou pomoc a ochranu zájmů advokátů) a poradní orgány pro studijní a legislativní činnost (které se dále dělí na studijní a legislativní kolegium, a na studijní a legislativní sekce).³⁰ Nejvyšším orgánem ČAK je sněm a právo účastnit se sněmu přísluší všem advokátům, přičemž sněm se schází nejméně jednou za čtyři roky.³¹ Zákon o advokacii dále vymezuje, jaké pravomoci má sněm, jaké jsou podmínky usnášeníschopnosti a jak rozhoduje. Výkonným orgánem komory je pak představenstvo, které má jedenáct členů a pět náhradníků. V případě, že počet členů představenstva klesne pod zákonem stanovený počet (jedenáct), je představenstvo oprávněno z řad náhradníků svůj početní stav doplnit. Nejdůležitější pravomocí představenstva je volba předsedy a místopředsedů komory, dále pak přijímání stavovských předpisů (vyjma předpisů, která musí schválit sněm dle zákona o advokacii, či dle usnesení sněmu).³² Dále má pak celou řadu dalších pravomocí, které vymezuje zákon o advokacii. Zákon o advokacii též stanoví, že výkon

²⁸ Mandák, Václav. K organizaci advokacie z pohledu tzv. svobodných povolání. Bulletin advokacie 10/1994, str. 16

²⁹ § 41 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii

³⁰ Vychopeň, M. Část šestá. Komora. In: In: Svejkovský, J., Vychopeň, M., Krym, L., Pejchal, A. a kol. Zákon o advokacii: komentář. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788071792482. str. 321

³¹ § 42 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii

³² § 44 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii

funkce v orgánech komory je bezplatný a nepřísluší za něj odměna, členům orgánů lze vyplatit jen náhradu hotových výdajů a náhradu za ztrátu času. Další podrobnosti ohledně organizace komory a jejích orgánů stanoví organizační řád a další stavovské předpisy.³³

3.2. Stavovské předpisy

Jak již jsem uvedl dříve, jednou z pravomocí České advokátní komory je oprávnění vydávat vnitřní, stavovské předpisy. Zejména stavovské předpisy jsou významným prostředkem k určování pravidel, mezi chování a vystupování advokátů, čímž je též více či méně působeno na poskytování právních služeb advokáty. Každý stavovský předpis, který komora přijme, bez ohledu na to, co je jeho obsahem a který její orgán předpis přijal, musí komora do třiceti dnů předložit Ministerstvu spravedlnosti. Ministr spravedlnosti, pakliže má za to, že takový předpis je v rozporu se zákonem, má oprávnění podat návrh na přezkoumání předloženého stavovského předpisu soudem.³⁴ Stavovský předpis, který komora řádně přijme v souladu se zákonem o advokacii, a který bude vyhlášen ve Věstníku České advokátní komory, se tak stává závazným pro všechny advokáty, advokátní koncipienty a evropské advokáty.³⁵ Nutno zdůraznit, že stavovské předpisy jsou však jen předpisy vnitřními, tedy nemají povahu obecně závazných právních předpisů a zavazovat mohou pouze členy komory tak, jak ostatně uvádí zákon o advokacii. Povahou stavovských předpisů se zabýval i Vladimír Sládeček, který k tomuto tématu uvádí, že „*předpisy podrobněji*

³³ § 48-49 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii

³⁴ § 50 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii

³⁵ § 53 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii

upravují především některé vnitřní otázky činnosti komory a jejích orgánů (např. organizační řád, volební řád a kárný řád), komorové předpisy nemohou zasahovat do vnějších právních vztahů, tj. obecně zavazovat fyzické a právnické osoby (jako mohou předpisy právní), jejich právní účinky směřují toliko vůči členům konkrétního samosprávného společenství (tj. např. vůči advokátům, soudním exekutorům, lékařům).³⁶ Nejznámějším a také nejdůležitějším stavovským předpisem je Usnesení představenstva ČAK č. 1/1997 Věstníku ze dne 31. října 1996, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, ve znění pozdějších novelizací neboli etický kodex. Označení „etický kodex“ je ovšem dle mého názoru poněkud nepřesné. Jako etická pravidla vnímáme ve společnosti obvykle pravidla morální, tedy taková jejichž dodržování se nám jeví jako správné a žádoucí, nicméně při porušení těchto morálních pravidel nehrozí porušiteli žádná sankce. Oproti tomu výše zmíněný etický kodex, který je vydán na základě zákona o advokacii³⁷, stanoví pro advokáty závazná pravidla, kterými se musí řídit, a při porušení etického kodexu hrozí advokátům (potažmo advokátním koncipientům) kárné řízení, jehož výsledkem je nezřídká uložení sankce. Logicky by se mohlo zdát, že svým obsahem mezi stavovské předpisy patří i kárný řád³⁸ (který upravuje kárné řízení v rámci kárné odpovědnosti advokátů) a zkušební řád³⁹ (který upravuje advokátní a uznávací zkoušky), jde ale o právní, nikoliv stavovské, předpisy, které vydalo ve formě vyhlášky

³⁶ Sládeček, Vladimír. Ještě k povaze předpisů zájmové samosprávy. Právní rozhledy 4/2008, str. 130

³⁷ § 17 zákona o advokacii zní: „Advokát postupuje při výkonu advokacie tak, aby nesnižoval důstojnost advokátního stavu; za tím účelem je zejména povinen dodržovat pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže. Pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže stanoví stavovský předpis.“

³⁸ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 244/1996 Sb. ze dne 20. srpna 1996

³⁹ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 197/1996 Sb. ze dne 3. července 1996

Ministerstvo spravedlnosti, a to na základě zmocnění zákona a po vyjádření České advokátní komory.⁴⁰

3.3. Další způsoby vlivu ČAK

Přijímání stavovských předpisů samozřejmě jediný způsob, kterým může Česká advokátní komora zasahovat do výkonu advokacie. Ze své pozice respektované instituce s mnohatisícovou členskou základnou se též nepřímo může podílet na tvorbě některých právních předpisů, resp. váha slova advokátní komory je taková, že může přesvědčit zákonodárce k přijetí určitého předpisu, popř. novely. Příkladem může být dlouhodobá snaha advokátní komory o zavedení povinnosti advokátů nosit při určitých soudních řízeních advokátský stavovský oděv – talár. O této otázce probíhala na půdě advokátní komory řada diskusí a byla napsána řada článků v různých odborných časopisech i na internetu. Nakonec tato snaha vyústila až ve změnu zákona o advokacii, do nějž byl zákonem č. 219/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, přidán § 17a stanovující advokátům povinnost nosit stavovský oděv v trestním řízení před soudem, v řízení před Nejvyšším soudem, Nejvyšším správním soudem a Ústavním soudem. V návaznosti na to byl pak advokátní komorou přijat stavovský předpis, kterým se stanovil vzhled stavovského oděvu advokáta.⁴¹ Dalším institutem, kterým může advokátní komora zasáhnout do práce advokáta, je ustanovení § 18 odst. 2 zákona o advokacii, které stanoví, že ten, kdo se nemůže domoci poskytnutí právních služeb

⁴⁰ Sládeček, Vladimír. Ještě k povaze předpisů zájmové samosprávy. Právní rozhledy 4/2008, str. 130

⁴¹ Usnesení představenstva České advokátní komory č. 4/2010 ze dne 8. června 2010, kterým se stanoví vzhled stavovského oděvu advokáta, ve znění Usnesení představenstva České advokátní komory č. 2/2011 Věstníku

podle zákona o advokacii (žadatel), má právo, aby mu komora na základě jeho včasného návrhu advokáta určila. Děje se tak opatřením komory a komorou určený advokát má povinnost poskytnout žadateli právní služby v rozsahu, který byl určen zmíněným opatřením. Právní služba zde může mít povahu buď jen určitého úkonu, nebo také (častěji) procesního zastoupení. Advokát pak tyto právní služby musí poskytnout, odmítnout poskytnutí může pouze, pokud by byl naplněn některý z důvodů ust. § 19 zákona o advokacii.⁴² Z uvedeného tak vyplývá, že advokátní komora může advokátovi jednostranně uložit povinnost a nařídít mu jednání, které by za standardních okolností vykonat nemusel a možná ani nechtěl. Tento institut je nepochybně důležitý pro zachování principů právního státu, cílem je nicméně poukázat na to, že advokátní komora může takovýmto opatřením zasáhnout do práce konkrétního advokáta. V neposlední řadě má také advokátní komora vliv na advokáty vahou své autority. V září roku 2015 se komora rozhodla oslovit a vyzvat advokáty, aby bez nároku na honorář poskytovali dle svých možností právní pomoc uprchlíkům. Jak také uvádí Štěpán Holub – *„Poskytování právní pomoci českou advokací pro bono se dostává na světovou úroveň. Již řadu let ČAK odměňuje v rámci Právníka roku ty kolegy, kteří tuto pomoc poskytují. Lze konstatovat, že se u nás poskytování právní pomoci pro bono stalo neodmyslitelnou součástí moderně smýšlejících advokátů.“*⁴³ A skutečně, můžeme pozorovat, že stále více a více advokátů poskytuje právní pomoc pro bono.

⁴² Ježek, Vladimír. Právní povaha určení advokáta podle § 18 odst. 2 zákona o advokacii. Bulletin advokacie 8/1999, str. 10

⁴³ Holub, Štěpán. Komora jako strážce právního státu. Bulletin advokacie 3/2016, str. 3

4. VZNIK, OBSAH A ZÁNİK VZTAHU ADVOKÁT – KLIENT

4.1. Vznik vztahu advokát – klient

Existuje několik způsobů, kterými může být založen právní vztah mezi advokátem a jeho klientem. Tím prvním a též v praxi nejvíce běžným je smlouva o poskytování právních služeb. Tento způsob vzniku vztahu mezi advokátem a klientem je zároveň projevem obecného principu autonomie vůle, v tomto případě tedy autonomie smluvní. „Podle této zásady je především na samotných osobách soukromého práva, jak si svá (...) práva a povinnosti soukromoprávní povahy uspořádají. To je soukromoprávní úpravou umožněno tím, že naprostá většina norem soukromého – občanského práva má dispozitivní charakter.“⁴⁴ Tuto skutečnost potvrzuje i ust. § 2a zákona o advokacii, který přiznává každému právo svobodně si zvolit svého advokáta. Pokud tedy pak tento advokát souhlasí, uzavře s klientem smlouvu o poskytování právní služby (služeb).⁴⁵ Na tomto místě je nutné dodat, že samotná smlouva o poskytování právních služeb ještě nedává advokátovi právo za klienta jednat (např. před soudem, jinými orgány veřejné správy či dalšími osobami). Toto oprávnění vzniká až plnou mocí, kterou na základě uzavření smlouvy o poskytování právní služby klient advokátovi udělí. Obsahem smlouvy o poskytování právní služby, vzhledem k autonomii vůle, mohou být prakticky jakákoliv ustanovení, omezení můžeme dovodit však zejména povinnostmi advokáta dle zákona o advokacii a také povinnostmi dle Etického kodexu ČAK.

⁴⁴ Dvořák, J., Švestka, J., Zuklínová, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 9788074783265. str. 49

⁴⁵ Svejkský, J. Část první. Úvodní ustanovení (§ 1-3). In: Svejkský, J., Vychopeň, M., Krym, L., Pejchal, A. a kol. Zákon o advokacii: komentář. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788071792482. str. 28-29

Dalším ze způsobů vzniku vztahu mezi advokátem a klientem je ustanovení advokáta soudem. Advokát může být ustanoven jak v občanskoprávních věcech, kdy tuto problematiku upravuje zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, tak ve věcech správního soudnictví, kde ustanovení zástupce (advokáta) upravuje zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, a konečně soud ustanoví advokáta jakožto obhájce v určitých případech v trestním řízení osobě, proti níž je toto trestní řízení vedeno (toto ustanovení pak upravuje zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád). Občanský soudní řád řeší situaci, kdy fyzická osoba (která není zastoupena) nemůže před soudem samostatně jednat – v takovém případě soud ustanoví takové osobě opatrovníka, přičemž zpravidla je opatrovníkem jmenována osoba blízká, může jím však být také advokát. Nevyžaduje se, aby takto jmenovaný advokát vyslovil se svým ustanovením souhlas.⁴⁶ Tato absence nutnosti udělení souhlasu advokátem vyplývá zejména z výsadního postavení v oblasti poskytování právních služeb, a také ze skutečnosti, že na rozdíl od ostatních osob si za výkon této funkce může účtovat odměnu.⁴⁷ Zástupce soud také ustanoví osobě, u níž je předpoklad, že bude osvobozena od soudních poplatků (dle § 138 osř).⁴⁸ Ustanovení § 30 odst. 2 osř pak stanoví, že *„vyžaduje-li to ochrana zájmů účastníka nebo jde-li o ustanovení zástupce pro řízení, v němž je povinné zastoupení advokátem (notářem), ustanoví mu předseda senátu v případě uvedeném v odstavci 1 zástupce z řad advokátů.“* Závěrem je třeba říci, že takovéto ustanovení advokáta nahrazuje plnou moc, kterou by jinak advokátovi udělil klient, což vyplývá z ust. § 31 odst. 2 osř. Toto ustanovení však hovoří pouze o tom, že *„advokát, má stejné postavení jako advokát, jemuž účastník udělil plnou moc“* a dále obsah tohoto zmocnění nerozvádí a není tak

⁴⁶ § 29 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

⁴⁷ Korběl, František. § 30. In: Jirsa, J., Trebatický, P., Korběl, F. a kol. Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1.4. 2014. Praha: Havlíček Brain Team, 2014. ISBN 9788087109519. str. 232

⁴⁸ § 30 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

jasné, zda je advokát oprávněn činit veškeré úkony, které může učinit účastník, či pouze některé. K tomu se zcela jasně vyjádřil Nejvyšší soud, když judikoval, že „*soudem ustanovený zástupce z řad advokátů (...) je oprávněn činit všechny úkony, které může v řízení učinit účastník, včetně těch procesních úkonů, k nimž nebyl účastníkem řízení výslovně zmocněn. Vnitřní omezení (...), která si účastník řízení se svým zástupcem sjednal, žádné účinky vůči soudu a ostatním účastníkům řízení nemají. Skutečnost, že takový zástupce případně nerespektoval vnitřní pokyny zmocnitele, může být toliko základem odpovědnostního vztahu mezi ním a zmocnitelem*“.⁴⁹

Třetím způsobem, jakým může dojít ke vzniku vztahu advokát – klient, je pak tzv. určení advokáta Českou advokátní komorou. Právní základ pro toto určení nalezneme v ust. § 18 odst. 2 zákona o advokacii, který stanoví, že „*ten, kdo nesplňuje podmínky pro ustanovení advokáta soudem podle zvláštních právních předpisů a ani se nemůže domoci poskytnutí právních služeb podle tohoto zákona (dále jen "žadatel"), má právo, aby mu Komora na základě jeho včasného návrhu advokáta určila*“.⁵⁰ Zvláštními právními předpisy se pak v tomto případě rozumí zejména již výše zmíněný občanský soudní řád, soudní řád správní či trestní řád, a ustanovení podle těchto předpisů má též před určením advokáta komorou přednost. Ten, kdo o určení advokáta komoru žádá, by též měl osvědčit, že v dané věci již usiloval o poskytnutí právních služeb u vícera advokátů, avšak poskytnutí právních služeb mu bylo odmítnuto.⁵⁰ Opět platí, že k takovému určení není třeba souhlasu určeného advokáta a advokát odmítne poskytnutí právní služby pouze z důvodů stanovených ust. § 19 zákona o advokacii. Zbývá také dodat, že toto určení, na rozdíl od ustanovení soudem podle osř nenahrazuje plnou moc

⁴⁹ usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 Odo 1230/2004 ze dne 27. 1. 2005

⁵⁰ Čáp, P. Hlava třetí. Práva a povinnosti advokátů (§ 16-31). In: Svejkský, J., Vychopeň, M., Krym, L., Pejchal, A. a kol. Zákon o advokacii: komentář. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788071792482. str. 116

a pokud je potřeba, aby advokát za klienta jednal (např. před soudem), je udělení plné moci advokátovi klientem nezbytné – určením advokáta komorou tedy ještě nevzniká žádný procesní vztah. Vladimír Ježek jde pak v této polemice ještě dál a tvrdí, že takovýmto určením dokonce nevzniká ani vztah advokát – klient.⁵¹

4.2. Obsah vztahu advokát – klient

Obsahem dvoustranného právního vztahu jsou v obecné rovině práva a povinnosti. Jinak tomu samozřejmě není ani ve vztahu advokát – klient. Práva a povinnosti advokáta vyplývají zejména ze smlouvy o poskytování právních služeb, kterou spolu advokát a klient uzavírají, dále pak také samozřejmě z obecných zásad občanského práva (zejména zásada poctivosti a slušnosti, zásada jednání v dobré víře, zásada pacta sunt servanda nebo zásada ochrany slabší strany), ale také ze zákona o advokacii a dalších právních předpisů, které se vztahují k výkonu advokacie. Povinnosti advokátovi stanoví též stavovské předpisy České advokátní komory, zejména pak Etický kodex ČAK. Každému právu pak odpovídá určitá povinnost a naopak, ve stejném smyslu se tedy můžeme vyjádřit i o právech a povinnostech klienta vůči advokátovi (samozřejmě s jistými výjimkami, např. klientovi nemohou být ukládány povinnosti stavovskými předpisy, neb ty jsou závazné pouze pro advokáty). Základní povinností advokáta je být nezávislý.⁵² Touto nezávislostí je myšlena nejen nezávislost na státu, ale též na jiných subjektech, například na jiných osobách či podnikatelských subjektech. Advokát by při výkonu advokacie neměl podléhat žádným vlivům a

⁵¹Ježek, Vladimír. Právní povaha určení advokáta podle § 18 odst. 2 zákona o advokacii. Bulletin advokacie 8/1999, str. 10

⁵² § 3 odst. 1 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii

pokynům nikoho jiného, než klienta. Nezávislost advokáta je dána také zákazem být v pracovním vztahu (s výjimkami dle zákona o advokacii) či služebním poměru.⁵³ Ve vztahu mezi advokátem a klientem existuje ale samozřejmě mnoho dalších práv a povinností, a některými dalšími se bude tato práce podrobně zabývat v dalších kapitolách.

4.3. Zánik vztahu advokát – klient

Prvním a v praxi také nejobvyklejším způsobem zániku vztahu mezi advokátem a klientem je splnění. Vztah advokát – klient pak tedy končí poskytnutím právní služby, která byla předmětem smlouvy, kterou spolu advokát a klient uzavřeli. Je třeba též říci, že toto poskytnutí právní služby musí být řádné a včasné, tedy např. ne po uplynutí důležité lhůty k vykonání určitého úkonu. Příkladem splnění může být sepsání určité listiny, poskytnutí právního stanoviska k určité věci nebo pravomocné skončení soudního řízení.

Dalším způsobem zániku tohoto vztahu je pak výpověď smlouvy o poskytování právních služeb. Tuto smlouvu má právo vypovědět jak advokát, tak klient. Rozdíl mezi výpovědí danou klientem a advokátem je však rozdíl, a to zejména v důvodech výpovědi. Jak již jsem uvedl výše, advokát je povinen při naplnění skutečností uvedených v ust. § 19 zákona o advokacii odmítnout poskytnutí právních služeb. V praxi ale může nastat situace, kdy se advokát o těchto skutečnostech dozví až poté, co již s klientem vstoupí do smluvního vztahu. Pokud tato situace nastane, advokát je povinen smlouvu s klientem vypovědět. Dalším důvodem pro výpověď smlouvy

⁵³ Krym, Ladislav. Nezávislost jako základní princip a podmínka výkonu profese advokáta. Bulletin advokacie 7-8/2006, str. 13

advokátem je narušení nezbytné důvěry mezi ním a klientem, nebo pokud klient neposkytuje potřebnou součinnost, zde je však oproti prvnímu důvodu možnost vypovědět smlouvu fakultativní. Advokát též může klientovi smlouvu vypovědět, pokud klienta požádal o složení přiměřené zálohy na poskytnutí právních služeb a tato záloha nebyla uhrazena.⁵⁴ Klient, který je v tomto vztahu považován za slabší stranu, má při výpovědi smlouvy o mnoho jednodušší postavení. Platí, že klient je oprávněn vypovědět smlouvu kdykoliv, a to i bez udání důvodu. Zákon o advokacii navíc poskytuje klientovi ochranu a to sice v té podobě, že pokud dojde k zániku smlouvy výpovědí či z jiného důvodu, advokát je po dobu 15 dnů od tohoto zániku povinen činit všechny neodkladné úkony potřebné k tomu, aby klient neutrpěl na svých právech nebo oprávněných zájmech újmu (pokud mu klient nesdělí, že na tomto netrvá).⁵⁵

Třetím důvodem zániku vztahu advokát – klient je smrt, a to jak smrt na straně advokáta, tak smrt na straně klienta. Obecně neplatí vždy, že závazek ze smlouvy zaniká smrtí jedné ze smluvních stran, pokud je však smlouva osobní povahy a závazek z ní nemůže přejít na právního nástupce, smlouva zaniká.⁵⁶ Takovou smlouvou je i smlouva o poskytování právních služeb mezi advokátem a klientem, a tedy smrt na jedné ze stran je důvodem jejího zániku.

⁵⁴ § 20 odst. 1, 2, 3 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii

⁵⁵ § 20 odst. 4, 6 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii

⁵⁶ Havel, B. Co víc zavazuje: smlouva, nebo zákon? In: Bezouška, P., Eliáš, K., Havel, B. a Šustrová, D. Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku. Praha: Wolters Kluwer Česká republika ve spolupráci s advokátní kanceláří PRK partners, 2013. ISBN 9788074780134. str. 97

5. PRÁVA A POVINNOSTI VE VZTAHU ADVOKÁT – KLIENT

5.1. Práva a povinnosti advokáta

Jak již jsem uvedl výše, práva a povinnosti advokáta vyplývají zejména z právních předpisů a také ze stanovských předpisů přijatých Českou advokátní komorou. Některými vybranými právy a povinnostmi se v této práci nyní budu zabírat podrobněji.

5.1.1. Povinnost prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta

Základní a klíčovou povinností advokáta je prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta a řídit se jeho pokyny. Pokud však jsou tyto pokyny klienta v rozporu se zákonem či stanovským předpisem, advokát takovými pokyny vázán není a musí o tom klienta náležitě poučit.⁵⁷ V případě, že i přes toto poučení by klient na vykonání pokynu trval, je advokát oprávněn z tohoto důvodu vypovědět smlouvu o poskytování právních služeb. „*Právě případy, kdy advokáti nekriticky přijímají pokyny od svých klientů a (...) porušují právní předpisy, výrazně poškozují pověst advokacie jako celku.*“⁵⁸ Slovo „oprávněn“ je tedy v textaci zákona o advokacii klíčové, a de lege ferenda by se dalo uvažovat o změně tohoto oprávnění v povinnost. Zákon o advokacii také stanoví, že advokát při výkonu advokacie musí jednat čestně a svědomitě.⁵⁹ Pokud se budeme zabývat tímto ustanovením, okamžitě narazíme na otázku, jak má takové čestné a

⁵⁷ § 16 odst. 1 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii

⁵⁸ Čáp, P. Hlava třetí. Práva a povinnosti advokátů (§ 16-31). In: Svejkský, J., Vychopeň, M., Krym, L., Pejchal, A. a kol. Zákon o advokacii: komentář. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788071792482. str. 106

⁵⁹ § 16 odst. 2 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii

svědomité jednání vypadat. Vzhledem k abstraktnosti a neurčitosti těchto výrazů by se o jejich obsahu daly vést dlouhé polemiky. Jistě, můžeme si při jejich výkladu vypomoci dalšími ustanoveními o právech a povinnostech advokáta, avšak i tato další ustanovení jsou advokáta porušována, což dokládá i každoročně nezanedbatelný počet kárných řízení. Můžeme shrnout, že hranice cti a svědomitosti jsou pro každého nastaveny jinak a význam tohoto ustanovení je spíše podpůrný. Nicméně, na odkazy na čestnost a svědomitost často můžeme narazit v kárné praxi České advokátní komory.

5.1.2. Povinnost nesnižovat důstojnost advokátního stavu

Další obecnou povinností advokáta je postupovat při výkonu advokacie tak, aby nesnižoval důstojnost advokátního stavu, tato povinnost je stanovena jednak v ust. § 17 zákona o advokacii a také v čl. 4 etického kodexu České advokátní komory. Pojem „důstojnost advokátního stavu“ však není nikde v právních ani stavovských předpisech definován.⁶⁰ Výše uvedené předpisy sice hovoří o důstojnosti advokátního stavu v souvislosti s výkonem advokacie, nicméně soudní praxe a praxe kárných komisí tuto povinnost rozšířily i do sféry soukromého občanského života. Pro příklad, kárná komise ČAK se vyslovila následovně: *„Pravidla profesionální etiky zavazují advokáta k určitému chování nejen při výkonu advokacie, ale i v soukromé sféře. Proto advokát, který nezaplatí svůj soukromý dluh, navíc přisouzený věřiteli pravomocným rozhodnutím soudu, závažným způsobem porušuje povinnosti advokáta a dopouští se kárného provinění.“*⁶¹ Na advokáty jsou tím tak, pro specifičnost advokátního stavu, kladeny přísnější požadavky, než na většinu společnosti. K tomu se také opakovaně

⁶⁰ Balík, S. Důstojnost advokátního stavu. Bulletin advokacie 11-12/2004. str. 98

⁶¹ rozhodnutí kárné komise ČAK sp. zn. KR 11/05

vyjádřil i Ústavní soud ČR, když judikoval, že „*pro advokáta, který je činný v právním státě nemůže být obtížné nebo neobvyklé zjistit, které způsoby chování a jednání a které hodnoty mravnosti a lidské důstojnosti je třeba respektovat, aniž by byly výslovně vypočteny v jednotlivých ustanoveních, což ostatně není vůbec možné.*“⁶²

5.1.3. Povinnost mlčenlivosti

Povinnost mlčenlivosti patří neodmyslitelně k profesi advokáta a výkonu advokacie a je základním prvkem, který má vliv na důvěru mezi advokátem a klientem. Účelem mlčenlivosti jakožto právního institutu je chránit oprávněné zájmy klientů tím, že skutečnosti, které se advokát při výkonu advokacie dozvěděl, nesděljuje třetím subjektům.⁶³ Jako takovou ji zakotvuje ust. § 21 zákona o advokacii, který stanoví, že „*advokát je povinen zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o nichž se dozvěděl v souvislosti s poskytováním právních služeb*“ a doplňuje ji pak čl. 14 odst. 2 etického kodexu, který ukládá advokátovi povinnost „*řádně a včas poučit všechny osoby které se podílejí na jeho činnosti spojené s poskytováním právních služeb, o rozsahu jejich zákonné povinnosti zachovávat mlčenlivost, a to i v souvislosti se svědeckou povinností takových osob.*“ Tato povinnost mlčenlivosti platí obecně vždy, zákon o advokacii však dále vyjmenovává případy, ve kterých advokát tuto povinnost nemá a také stanoví, že klient může advokáta této povinnosti zprostit. Zprostit mlčenlivosti může advokáta jen a pouze klient (a v případě jeho smrti či zániku jeho právní nástupce), toto právo nepřísluší v současné české právní úpravě nikomu jinému. Historicky toto právo

⁶² usnesení Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 393/1998 ze dne 5. 11. 1998

⁶³ Císařová, D., Sovová, O. Povinnost mlčenlivosti příslušníka regulované profese a odpovědnost za její porušení. In: Pocta Prof. JUDr. Milanu Bakešovi, DrSc., k 70. narozeninám. Praha: Leges, 2009. ISBN 9788087212233. str. 74

náleželo např. ministru spravedlnosti dle zákonů o advokacii z let 1948 a 1951 nebo Ústředí české advokacie dle zákona z roku 1975, v některých jiných státech toto právo může příslušet také soudům.⁶⁴ V případě, že by na majetek klienta – dlužníka – byl prohlášen konkurz, zaniká plná moc udělená advokátovi, to však nemění nic na tom, že povinnost mlčenlivosti stále trvá. Vzhledem k tomu, že insolvenční správce, který spravuje majetkovou podstatu dlužníka, se nestává jeho právním nástupcem, nemůže ani ten zprostit advokáta povinnosti mlčenlivosti.⁶⁵ Je také důležité zmínit, že povinnost mlčenlivost nezaniká ani ukončením advokátní praxe, ani vyškrtnutím ze seznamu advokátů. Ve stejném rozsahu, v jakém je povinností mlčenlivosti vázán advokát, jsou vázáni i jeho zaměstnanci a stejně tak i další osoby, které v souvislosti s výkonem advokacie „používá“ (těmito osobami mohou být např. poradci, odborníci v určitých oblastech, znalci atd.). Vzhledem k tomu, že zákon o advokacii nedovoluje advokátovi dovolávat se povinnosti mlčenlivosti v kárném řízení, platí, že osoby, které se takto dostanou do styku s důvěrnými informacemi, na které se mimo kárné řízení vztahuje mlčenlivost advokáta, jsou i tyto osoby vázány mlčenlivostí o těchto informacích.⁶⁶ Jelikož institut mlčenlivosti je jedním ze základních kamenů vztahu mezi advokátem a klientem a je bezpodmínečně nutné trvat na jeho dodržení, porušení povinnosti mlčenlivosti je pak jedním z vůbec nejzávažnějších kárných provinění advokáta, k čemuž se opakovaně vyjadřovala i kárná komise ČAK. Povinnost mlčenlivosti je zachována i tehdy, pokud informace, ke kterým se vztahuje, lze zjistit i jiným

⁶⁴ Zachová, M. Povinnost mlčenlivosti advokáta. Bulletin advokacie 4/2001, str. 24

⁶⁵ Dostál, A. Povinnost mlčenlivosti advokáta s náznakem mezinárodního srovnání. Bulletin advokacie 6/2004, str. 11

⁶⁶ Krym, L. Hlava třetí. Práva a povinnosti advokátů (§ 16-31). In: Svejkovský, J., Vychopeň, M., Krym, L., Pejchal, A. a kol. Zákon o advokacii: komentář. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788071792482. str. 152

způsobem.⁶⁷ Kárným proviněním advokáta pak je, pokud advokát seznámí klienta s rozhodnutími v obdobných věcech jiných klientů, aniž by byl těmito klienty zproštěn povinnosti mlčenlivosti.⁶⁸ Porušením povinnosti mlčenlivosti se můžeme dostat dokonce až do trestněprávní roviny, a to ke spáchání trestného činu zneužití informace a postavení v obchodním styku⁶⁹. Tento trestný čin bývá zpravidla považován za trestný čin související s obchody na burze, podíváme-li se ale na skutkovou podstatu, zjistíme, že jde obecně o zneužití informace nikoli veřejně přístupné, kterou pachatel získal z důvodů svého zaměstnání, povolání, postavení nebo své funkce a jejichž zveřejnění podstatně ovlivňuje rozhodování v obchodním styku.⁷⁰ A tomuto vymezení mohou samozřejmě odpovídat i informace, které se advokát při výkonu advokacie od klienta dozví. S kolizí trestního práva a povinností mlčenlivosti advokáta se můžeme setkat ještě na dalším místě, a to sice v souvislosti trestným činem, který spáchal, nebo se chystá spáchat klient. Zde také můžeme vidět zásadní rozdíl v existenci povinnosti mlčenlivosti. Zatímco pokud klient advokátovi sdělí, že spáchal určitý trestný čin, advokátova povinnost mlčenlivosti zůstává zachována a advokát se neoznámením klientova jednání nemůže dopustit trestného činu dle ust. § 368 trestního zákoníku. Oproti tomu, v situaci, kdy klient advokátovi sdělí, že se chystá spáchat trestný čin (na který se vztahuje povinnost tento trestný čin překazít), povinnost mlčenlivosti advokáta je prolomena a advokát je povinen toto oznámit státnímu zastupitelství nebo

⁶⁷ Lisse, L. Několik poznámek k ust. § 3 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, a k některým ustanovením souvisejícím. Bulletin advokacie 11-12/2006, str. 90

⁶⁸ rozhodnutí kárné komise ČAK sp. zn. K 63/2013

⁶⁹ § 255 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

⁷⁰ Císařová, D., Sovová, O. Povinnost mlčenlivosti příslušníka regulované profese a odpovědnost za její porušení. In: Pocta Prof. JUDr. Milanu Bakešovi, DrSc., k 70. narozeninám. Praha: Leges, 2009. ISBN 9788087212233. str. 75

policejnímu orgánu. V opačném případě se advokát vystavuje trestnímu stíhání pro trestný čin nepřekažení trestného činu dle ust. § 367 trestního zákoníku.⁷¹

5.1.4. Povinnost informovat klienta a vést dokumentaci

Mezi povinnostmi advokáta nelze zapomenout také na povinnost informovat klienta ohledně stavu věci a povinnost vést dokumentaci. Povinnost vést přiměřenou dokumentaci vyplývá z ust. § 25 odst. 1 zákona o advokacii. Povinnost informovat klienta ohledně stavu věci sice zákon o advokacii výslovně neupravuje, nicméně tuto povinnost můžeme dovodit z obecné povinnosti advokáta jednat svědomitě a řídit se pokyny klienta, a dále je též tato povinnost zakotvena v čl. 9 odst. 1 etického kodexu, který stanoví, že „*advokát je povinen klienta řádně informovat, jak vyřizování jeho věci postupuje, a poskytovat mu včas vysvětlení a podklady potřebné pro uvážení dalších příkazů*“. Je zřejmé, že pokud by advokát svého klienta řádně a včas neinformoval o důležitých skutečnostech, které se udály nebo mohou udát v jeho případě (např. vydání soudního rozhodnutí, uplynutí promlčecí lhůty apod.), nezřídka to může mít pro klienta velmi závažné, ne-li fatální následky – ztráta sporu, nemožnost podání opravného prostředku či vznik škody. Pokud tuto povinnost advokát řádně neplní, dopustí se kárného provinění.⁷² Povinnost vést dokumentaci (advokátem vedený spisový materiál) zde existuje zejména proto, aby bylo spolehlivě zjištělné, jaké úkony či služby advokát pro klienta vykonal a kdy.⁷³ V souvislosti se vzestupem moderních technologií se stále

⁷¹ Patěk, D. Vztah advokáta a klienta. Právní rádce 2/2005, str. 4

⁷² rozhodnutí kárné komise ČAK sp. zn. K 98/2011

⁷³ Vychopeň, M. Hlava třetí. Práva a povinnosti advokátů (§ 16-31). In: Svejkský, J., Vychopeň, M., Krym, L., Pejchal, A. a kol. Zákon o advokacii: komentář. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788071792482. str. 183

častěji, a dovolil bych si říci, že dnes již většinou, setkáváme s vedením spisového materiálu v advokátních kancelářích v elektronické podobě, a to buď výhradně, nebo současně s papírovou dokumentací. Advokát je povinen uchovávat tuto spisovou dokumentaci po dobu nejméně pěti let, jinak se dopouští kárného provinění.⁷⁴

5.1.5. Povinnost být pojištěn

Advokát dle ust. § 24 odst. 1 zákona o advokacii odpovídá klientovi za újmu, kterou mu způsobil v souvislosti s výkonem advokacie, a to jak v případech, kdy tuto újmu způsobil sám, tak pokud újmu klientovi způsobil zaměstnanec advokáta či jeho zástupce. Pro takový případ způsobení újmy klientovi zákon o advokacii zakládá advokátovi povinnost se nechat pojistit.⁷⁵ Stavovský předpis České advokátní komory pak stanoví, jaké jsou minimální pojistné limity pro případ způsobení takové újmy klientovi, a to sice pro situaci, kdy advokát vykonává advokacii samostatně, jako člen obchodní společnosti či jako člen sdružení advokátů.⁷⁶ Pro příklad, minimální limit pojistného plnění pro advokáta, který vykonává advokacii samostatně, se stanoví částkou 3.000.000,- Kč. Etický kodex pak povinnost nechat se pojistit doplňuje a stanoví, že *„zvětší-li se v průběhu poskytování právní služby podstatně rozsah možné odpovědnosti advokáta za škodu, je povinen rozsah svého pojištění pro případ odpovědnosti za škodu přiměřeně rozšířit, případně od smlouvy s klientem, jehož se to týká, odstoupit“*.⁷⁷ Institut pojištění odpovědnosti advokáta za újmu způsobenou

⁷⁴ rozhodnutí kárné komise ČAK sp. zn. K 220/99

⁷⁵ § 24a zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii

⁷⁶ Usnesení představenstva České advokátní komory č. 4/2009 Věstníku ze dne 15. Zář 2009, kterým se stanoví minimální limity pojistného plnění z pojištění advokátů

⁷⁷ čl. 9 odst. 3 etického kodexu

klientovi jako takový složí pochopitelně k ochraně samotného advokáta, ale též jeho existenci můžeme odůvodnit zvýšeným zájmem na ochraně klienta.⁷⁸ Pokud advokát nesplní povinnost být pro tyto případy pojištěn, přičemž musí být pojištěn nepřetržitě po celou dobu výkonu advokacie, dopustí se kárného provinění.⁷⁹

5.1.6. Povinnost zvolit si za sebe zástupce

Další zvláštní povinnost, kterou má advokát vykonávající advokacii samostatně, je povinnost zvolit si za sebe zástupce v případě, že takovému advokátovi vznikla jakákoliv překážka (*přičemž pojmem „jakákoli překážka“ dlužno rozumět především fyzickou či duševní způsobilost advokáta k výkonu advokacie⁸⁰*), pro kterou nemůže řádně vykonávat advokacii. Takového zástupce je advokát povinen ustanovit nejpozději do jednoho měsíce od okamžiku, kdy mu uvedená překážka vznikla. Též se vyžaduje souhlas advokáta, který se tak stane zástupcem.⁸¹ Toto zákonné ustanovení opět chrání zájmy klientů a slouží jako prevence vzniku případné škody, která by mohla být způsobena nečinností advokáta v době, po kterou trvá překážka. V této souvislosti si myslím, že je třeba se zamyslet nad lhůtou, kterou zákon o advokacii advokátovi k ustanovení zástupce poskytuje. Je nepochybné, že objem právních případů, které samostatný advokát může mít na starosti, může být a v praxi také je často značný. Také samozřejmě může být obtížné najít vhodného zástupce, který bude schopen (jak odborně, tak časově) a ochoten tyto právní případy převzít. Na druhou stranu, zákon na

⁷⁸ Vychopeň, M. Hlava třetí. Práva a povinnosti advokátů (§ 16-31). In: Svejkovský, J., Vychopeň, M., Krym, L., Pejchal, A. a kol. Zákon o advokacii: komentář. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788071792482. str. 175

⁷⁹ rozhodnutí kárné komise ČAK sp. zn. K 364/98

⁸⁰ usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 226/99 ze dne 18. 11. 1999

⁸¹ § 27 odst. 1 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii

ustanovení zástupce poskytuje lhůtu jednoho měsíce, faktem však je, že v praxi se tato lhůta může ukázat jako příliš dlouhá. Mnohdy totiž např. v soudních sporech závisí úspěšnost vykonání určitého úkonu na dodržení procesních lhůt, které jsou často kratší, než jeden měsíc (lhůta k podání odvolání, lhůta k podání odporu proti platebnímu rozkazu). De lege ferenda by tedy bylo možné uvažovat o tom, zda tuto lhůtu ponechat ve stávající délce, či ji zkrátit. V případě zkrácení této lhůty bychom ale v praxi pravděpodobně naráželi na komplikovanost předání právních případů zástupci, a otázkou tedy je, zda by taková změna připravila pro klienty lepší podmínky a větší ochranu jejich zájmů.

5.1.7. Právo nechat se zastoupit

Stejně tak, jako existuje výše zmíněná povinnost advokáta obstarat si v určitém případě za sebe zástupce, existuje také právo advokáta nechat se zastoupit. Advokát se tak v rámci svého pověření může nechat zastoupit jiným advokátem, nebo pokud to nevyklučuje jiný právní předpis, i svým zaměstnancem či advokátním koncipientem.⁸² Advokát se nemůže nechat zastoupit advokátním koncipientem či jiným zaměstnancem v řízení o dovolání⁸³, dále v řízení před Ústavním soudem⁸⁴ a též v trestním řízení před krajským soudem jako soudem prvního stupně, před vrchním soudem a Nejvyšším soudem⁸⁵. Toto omezení je odůvodněno především právní složitostí těchto řízení, přičemž existuje zájem na tom, aby v těchto řízeních účastníka zastupoval advokát, který by měl mít, na rozdíl od advokátních koncipientů či jiných zaměstnanců,

⁸² § 26 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii

⁸³ § 241 ve spojení s § 25 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

⁸⁴ § 29 zákona č. 182/1993 Sb., o ústavním soudu

⁸⁵ § 35 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád

dostatečné odborné znalosti a zkušenosti pro řádné a kvalifikované zastupování v těchto řízeních. Ust. § 26 zákona o advokacii hovoří o tom, že advokát má právo se nechat zastoupit jiným advokátem v rámci svého pověření. Z toho ovšem nelze dovozovat, že by advokát toto právo neměl v jiných situacích ve svém soukromém životě, nebo ve sporech proti (bývalým) klientům. To ostatně potvrdil i Krajský soud v Ústí nad Labem, když judikoval, že „*de lege lata žádný právní předpis nebrání advokátovi, který se soudní cestou domáhá svého nároku plynoucího at' již z podnikatelské (advokátní) činnosti, nebo z příslušného soukromoprávního vztahu, aby se nechal v občanském soudním řízení právně zastupovat jiným advokátem*“.⁸⁶

5.1.8. Právo na odměnu

Jakkoli má advokátská profese vyšší poslání, které spočívá v naplňování spravedlnosti a hájení zájmů slabších, je i přesto činností podnikatelskou. Je tedy bezpochyby legitimním právem advokáta žádat za poskytování právních služeb od klienta odměnu. Je však zároveň povinností advokáta informovat klienta o tom, za jakých podmínek má nárok na bezplatnou právní pomoc, přičemž pak odměnu advokáta hradí stát.⁸⁷ Ust. § 22 odst. 1 zákona o advokacii stanoví, že „*advokacie se vykonává zpravidla za odměnu*“. Z toho můžeme dovodit, že odměna ve vztahu mezi advokátem a klientem nemusí figurovat vždy, zejména tomu tak bude v případech, kdy se advokát nároku na odměnu vzdá (tzv. poskytování právních služeb pro bono), ale také sem můžeme zařadit bezplatné poskytnutí právní služby při určení Českou advokátní komorou za podmínek ust. § 18 odst. 2 zákona o advokacii. Odměna advokáta pak může

⁸⁶ usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem sp. zn. 10 Co 610/2001 ze dne 18. října 2001

⁸⁷ Patěk, D. Advokát, klient a peníze. Právní rádce 9/2005, str. 12

být buď smluvní, nebo mimosmluvní. Mimosmluvní odměna je určována vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb, tzv. advokátní tarif. Výši smluvní odměny si pak může dohodnout advokát s klientem ve smlouvě, přičemž zde není požadavek na písemnost takové smlouvy. Dle ust. § 4 odst. 3 advokátního tarifu „*smluvní odměna musí být přiměřená a nesmí být ve zřejmém nepoměru k hodnotě a složitosti věci*“. Téměř stejnou textaci tohoto ustanovení posléze přejal i čl. 10 odst. 2 etického kodexu. Dle zákona o advokacii má advokát právo žádat od klienta na poskytnutí právních služeb zálohu, která musí být též přiměřená. Otázkou tedy je, jaká výše smluvní odměny (a potažmo zálohy) je přiměřená. Přiměřenost odměny se dá posuzovat podle objektivních a subjektivních skutečností. Objektivními skutečnostmi jsou hodnota věci, přičemž jako hodnotu věci je třeba chápat základ, ze kterého se vypočítává odměna dle advokátního tarifu, a složitost věci, která se odvíjí od cíle, který chce klient prostřednictvím advokáta dosáhnout, což se též bude odrážet v předpokládaném počtu úkonů, které advokát bude muset vykonat. Těmi subjektivními se pak rozumí např. speciální znalosti, zkušenosti, pověst a schopnosti advokáta, dále třeba povaha a doba trvání vztahů mezi advokátem a klientem, časové požadavky klienta na vyřízení věci, obtížnost skutkových i právních problémů souvisejících s případem.⁸⁸ Zvláštním způsobem, kterým také může být určena odměna advokáta za poskytování právních služeb je tzv. *pactum de quota litis*, neboli odměna určená jako podíl z částky ze sporu získané. Na toto téma se vedly četné diskuse a zaznělo mnoho argumentů pro i proti tomuto způsobu určování odměny advokáta. Pravděpodobně nejčastějším argumentem zastánců *pactum de quota litis* je, že tento způsob určení odměny je značně výhodný zejména pro nepřilíš majetné klienty,

⁸⁸ Hulva, T. Přehled judikatury ve věcech vyúčtování služeb advokátem: výklad předpisů, judikatura, kalkulátory. Praha: ASPI, 2007. Přehledy judikatury. ISBN 9788073572174. str. 13-14

kdy ti získávají právní pomoc, na kterou by jinak finančně nedosáhli. Další argumentem zastánců tohoto způsobu určení odměny je, že díky tomu, že je advokát finančně zainteresován na výsledku sporu, vede to k jeho větší angažovanosti a také, že zpravidla mnohem lépe než klient dokáže posoudit, zda spor zahájit, pokračovat v něm či ho ukončit. Dále také vznikají klientovi náklady až v případě, že vyhraje spor. Nejčastějším argumentem odpůrců *pactum de quota litis* jsou nepřiměřené výše odměny, ke kterým může při užití tohoto způsobu určení docházet. Například v případě, kdy advokát získá klienta, který má potenciální nárok na finanční odškodnění v řádech milionů korun, dohodne se s ním na určení odměny ve výši jedné třetiny ze získané částky, a v zápětí se s protistranou dohodne na smíru, může se tak výše odměny přepočtená na hodinu práce vyšplhat k desetitisícům či dokonce statisícům korun. Zvláště neetickým jednáním by pak bylo, pokud by si advokát byl vědom, že k úspěšnému vyřešení případu nebude potřeba přílišné množství práce, přesto by využil neznalosti klienta o dané problematice a sjednal by s ním odměnu určenou podle výsledku sporu.⁸⁹ Česká právní úprava dle mého názoru vzala všechny tyto argumenty na zřetel, a určení odměny jako *pactum de quota litis* upravuje etický kodex, který stanoví, že „advokát je oprávněn sjednat smluvní odměnu stanovenou podílem na hodnotě věci nebo na výsledku věci, je-li výše takto sjednané odměny přiměřená podle ustanovení odstavce 2 a 3. Za přiměřenou nelze však zpravidla považovat smluvní odměnu stanovenou podílem na výsledku věci, pokud tento podíl je vyšší než 25 %“.⁹⁰ Je tedy zachována možnost sjednat odměnu jako podíl na hodnotě věci či výsledku sporu, je však limitována zásadou přiměřenosti.

⁸⁹ Dostál, O. *Pactum de quota litis jako způsob určení odměny českého advokáta*(argumenty pro a proti v mezinárodním srovnání). Bulletin advokacie 4/2005, str. 24

⁹⁰ čl. 10 odst. 5 etického kodexu

5.2. Práva a povinnosti klienta

Advokát a klient jsou spolu ve vztahu, který je dvoustranný a též tzv. synallagmatický, to znamená, že právu jedné strany odpovídá povinnost druhé a naopak. Práva klienta tedy můžeme odvodit především z povinností advokáta stanovených zákonem o advokacii a etickým kodexem, kterými jsem se zabýval výše. Jedná se tedy zejména o právo na to, aby advokát prosazoval klientovy oprávněné zájmy a právo udělovat advokátovi pokyny, právo na zachování mlčenlivosti advokátem, právo na informace o stavu věci, a také právo na náhradu újmy způsobené klientovi advokátem. Dále též můžeme říci, že klient má právo na to, aby vůči němu advokát jednal poctivě, čestně, slušně a svědomitě a aby postupoval v souladu se všemi právními i stavovskými předpisy.

Jako nejzákladnější povinnost klienta vůči advokátovi můžeme označit povinnost součinnosti. Ta je nezbytná pro řádný postup ve věci a je nepochybné, že bez součinnosti klienta nemůže advokát ani řádně a včas plnit své povinnosti. Proto má také advokát právo při nedostatku potřebné součinnosti klienta smlouvu o poskytování právních služeb vypovědět.⁹¹ Taková nedostatečná součinnost může spočívat zejména v nedostatečné či žádné komunikaci ze strany klienta, nepředložení k postupu ve věci potřebných dokumentů, opakované nedostavování se na domluvené schůzky apod.⁹²

Nezbytným prvkem vztahu advokáta a klienta je též povinnost klienta zaplatit advokátovi za poskytování právních služeb odměnu. Tuto povinnost klient nemusí mít vždy, zákon o advokacii stanoví, že „*byl-li advokát ustanoven, hradí jeho odměnu*

⁹¹ § 22 odst. 2 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii

⁹² Mandák, V. K otázce odstoupení advokáta od smlouvy o poskytnutí právní služby při zřejmém nedostatku patřičné součinnosti klienta. Bulletin advokacie 4/2004, str. 86

*stát*⁹³, v případech určení advokáta českou advokátní komorou může též komora rozhodnout, že právní pomoc je povinen advokát klientovi poskytnout bezplatně⁹⁴. Ohledně toho, kdy vzniká advokátovi právo na odměnu a tedy i povinnost klienta advokátovi odměnu uhradit, judikoval Nejvyšší soud, že toto vzniká až zánikem právního vztahu založeného smlouvou o poskytování právních služeb, tedy splněním.⁹⁵

⁹³ § 23 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii

⁹⁴ § 18 odst. 2 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii

⁹⁵ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 33 Cdo 4319/2011 ze dne 30. 10. 2012

6. NĚKTERÉ ASPEKTY VZTAHU ADVOKÁT – KLIENT V TRESTNÍM ŘÍZENÍ

V následující kapitole bych se rád věnoval některým aspektům ve vztahu mezi advokátem a klientem v trestním řízení, a to jak těm aspektům, které jsou v trestním řízení od „běžného“ vztahu advokát – klient rozdílné, tak některým rysům tohoto vztahu, u kterých je rozdíl minimální anebo se neliší vůbec.

6.1. Vznik vztahu advokát - klient

Pokud se tedy budeme zabývat specifiky vztahu advokáta a klienta v trestním řízení, je zcela logické začít u vzniku takového vztahu. Jak bylo již uvedeno výše, standardně vztah mezi advokátem a klientem vzniká buď uzavřením smlouvy o poskytování právní služby, ustanovením soudem či určením advokátní komorou dle ust. § 18 odst. 2 zákona o advokacii. Trestní řád pak upravuje možnost, že obviněnému (potenciálnímu klientovi) může zvolit obhájce (příčemž obhájcem v trestním řízení může být pouze a jen advokát⁹⁶) i jeho příbuzný v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojitel, osvojenec, manžel, partner, druh, jakož i zúčastněná osoba.⁹⁷ Pokud tyto osoby zvolí obviněnému obhájce, činí tak vlastním jménem a na svůj vlastní účet. Zpravidla půjde o osoby, které mají určitý vztah k obviněnému, a tudíž tak mají i zájem na obhajobě obviněného a též zájem na výsledku trestního řízení.⁹⁸ Též platí, že pokud některá z těchto osob obviněnému zvolí obhájce, obviněný s takovým zvolením musí

⁹⁶ § 35 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád

⁹⁷ § 37 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád

⁹⁸ Šámal, P. Oddíl pátý. Obhájce (§ 35 až 41). In: Šámal, P. a kol. Trestní řád: komentář. 6., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Beck, 2008. Komentované zákony. ISBN 9788074000430.

souhlasit a pakliže nesouhlasí, nový vztah mezi advokátem a klientem nemůže vzniknout. Pokud je však obviněný omezen na svéprávnosti, jeho souhlasu se zvolením obhájce se nevyžaduje.⁹⁹ Zde například můžeme spatřovat rozdíl oproti civilnímu řízení, kde, pokud je účastník řízení omezen na svéprávnosti a nemůže před soudem samostatně jednat, mu zvolí zástupce (opatrovníka) soud a zvolení zástupce jinou osobou možné není.¹⁰⁰

6.2. Povinné zastoupení

Podobně tak, jako je stanoveno povinné zastoupení advokátem v některých civilních řízeních (v řízení o dovolání, řízení před ústavním soudem), trestní řád upravuje institut tzv. nutné obhajoby. Jde o taxativně vymezené případy, kdy existuje zvláštní zájem na tom, aby byl obviněný řádně zastoupen kvalifikovanou osobou s právním vzděláním, tedy advokátem. V těchto případech obviněný musí obhájce mít, i kdyby si ho sám nezvolil či ho dokonce výslovně odmítal, trestní řád tedy staví zájem na řádné obhajobě obviněného nad jeho vlastní vůli.¹⁰¹ Vůle obviněného je však omezena pouze co do rozhodnutí, zda bude či nebude obhájce mít, nikoliv však ve smyslu, že by si nemohl svého obhájce sám zvolit. Přednost pak má obhájce, kterého si obviněný zvolil sám, pokud by si obviněný obhájce sám nezvolil, nastupuje možnost zvolení obhájce dalšími osobami (ust. § 37 odst. 1 trestního řádu) se souhlasem obviněného, a až poté pokud by obhájce nebyl zvolen ani jednou z těchto možností, byl by obhájce ustanoven soudem. Samozřejmě, i z institutu nutné obhajoby existují

⁹⁹ § 37 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád

¹⁰⁰ § 29 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

¹⁰¹ Jelínek, J., Uhlířová, M. Obhájce v trestním řízení. Praha: Leges, 2011. Teoretik. ISBN 9788087212882. str. 106

výjimky, kdy obviněný advokáta mít nemusí, resp. musí, ale může se ho vzdát. „*Koná-li se řízení o trestném činu, u kterého zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let, koná-li se řízení na základě mimořádného opravného prostředku o takovémto trestném činu a v případě hlavního líčení konaného ve zjednodušeném řízení proti zadrženému*“, může se obviněný vzdát svého advokáta, a to nezávisle na tom, zda si takového advokáta předtím sám zvolil, nebo mu advokát byl ustanoven soudem.¹⁰² Oproti civilnímu řízení nalezneme rozdíl v důsledku, který nastane, pokud v případech, kdy obviněný (v civilním řízení účastník) není zastoupen advokátem, přestože to zákon vyžaduje. Pokud například v dovolacím řízení či řízení o ústavní stížnosti v civilním řízení účastník není zastoupen advokátem, soud takového účastníka o této povinnosti poučí a stanoví mu lhůtu k nápravě. Jestliže ani po uplynutí této lhůty účastník tento nedostatek nezhojí, soud řízení zastaví. Pokud by však obviněný v trestním řízení neměl obhájce, ač ho podle zákona mít musel a zároveň se obhájce nevzdal, jedná se o porušení práva na obhajobu, což je podstatnou vadou řízení. Trestní řízení se však nezastavuje a pokračuje dále, ale absence obhájce v případech nutné obhajoby je dokonce dovolacím důvodem.¹⁰³

6.3. Počet advokátů

Významný rozdíl mezi jiným než trestním a trestním řízením spočívá také v počtu advokátů, kteří mohou svého klienta zastupovat. Ust. § 24 odst. 1 občanského soudního řádu stanoví, že „*účastník se může dát v řízení zastupovat zástupcem, jež si zvolí, (...) v téže věci může mít účastník současně jen jednoho zvoleného zástupce*“.

¹⁰² Šustová, J. Advokátní přímus dnes a zítra. Právní rozhledy 22/2014, str. 763

¹⁰³ Šustová, J. Advokátní přímus dnes a zítra. Právní rozhledy 22/2014, str. 763

Oproti tomu trestní řád je vůči obviněným benevolentnější, když v ust. § 37 odst. 3 stanoví obviněným možnost zvolit si dva, či dokonce ještě více obhájců. Právo na více obhájců přitom nelze nijak omezovat a obviněný si tedy může zvolit i značně velký počet advokátů (např. v Německu či v Polsku může mít obviněný nejvýše tři obhájce). Zvolení více obhájců bude v praxi výhodné zejména v případech, kdy bude obviněný zároveň stíhán pro několik trestných činů, které jsou povahově rozdílné, kupříkladu jeden z takových trestných činů bude z oblasti hospodářské a jiný z oblasti dopravní.¹⁰⁴ Otázka volby více obhájců má samozřejmě v praxi také svůj finanční rozměr, více obhájců pochopitelně znamená větší náklady na obhajobu, nicméně, u majetných obviněných tato otázka většinou ustupuje před ohrožením sankcí odnětí svobody. Pokud se budeme pohybovat v obecné hmotněprávní rovině, nic nebrání osobě, aby udělila plnou moc více zmocněncům. Ust. § 439 občanského zákoníku stanoví, že *„má-li zastoupený pro tutéž záležitost více zástupců, má se za to, že každý z nich může jednat samostatně“*. Klient tak tedy může svěřit svou věc více advokátům, k čemuž ho mohou vést podobné důvody, jako obviněného v trestním řízení – právní složitost věci, kvalita právních služeb nebo specializace advokátů. Pokud se budeme zabývat soudním civilním řízením, nalezneme však od hmotněprávní úpravy odchylku, a to sice právě v podobě citovaného ust. § 24 odst. 1 občanského soudního řádu. Ačkoliv tedy osoba může mít více advokátů, v řízení před soudem to musí být právě jeden, který za ni může jednat a činit procesní úkony. Též v rámci občanského soudního řádu platí právní fikce, že pokud si účastník zvolí pro řízení jiného zástupce (a vyrozumí o tom soud, popř. o tom vyrozumí soud tento nový zástupce), vypověděl tím plnou moc zástupci dosavadnímu.¹⁰⁵ To sice může usnadňovat situaci soudům, avšak ztěžovat ji

¹⁰⁴ Mandák, V. K otázce působení dvou nebo více obhájců obviněného. Trestněprávní revue 1/2006, str. 30

¹⁰⁵ § 28 odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

účastníkům. Bylo též judikováno, že pokud účastník řízení udělí procesní plnou moc současně dvěma zmocněncům, pak je taková plná moc neplatná. Toto by se ovšem mohlo dát překlenout tím, že by účastník řízení udělil plnou moc formulovanou alternativně – pro jednání před soudem by tak účastník zmocnil buď jednoho, nebo druhého advokáta, nikoliv však oba zároveň.¹⁰⁶ Dle mého názoru ale pro tuto limitaci počtu zástupců v civilním řízení není dostatečný důvod a de lege ferenda by bylo možno uvažovat o novelizaci citovaného ustanovení osř ve prospěch více zmocněnců. Taková novelizace by jistě byla přínosem zejména pro klienty, kteří by tak u soudu získali větší rozsah svého práva na právní pomoc.

6.4. Střet povinnosti mlčenlivosti s orgány činnými v trestním řízení

Řada práv a povinností mezi advokátem a klientem je pochopitelně obdobná v trestním řízení jako v řízeních jiných, a i v trestním řízení se vztah mezi obhájcem a obviněným řídí zákonem o advokacii a etickým kodexem České advokátní komory. Význam role obhájce se v trestním procesu o to zesiluje, pokud má obviněný omezené možnosti se sám hájit, zejména pokud je ve vazbě či již ve výkonu trestu. Zvláštní důležitost pak ve vztahu advokát – klient v trestním řízení má advokátní tajemství a povinnost mlčenlivosti advokáta. Ust. § 88 odst. 1 trestního řádu stanoví, že „*provádění odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu mezi obhájcem a obviněným je nepřípustné. Zjistí-li policejní orgán při odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, že obviněný komunikuje se svým obhájcem, je povinen záznam odposlechu bezodkladně zničit a informace, které se v této souvislosti dozvěděl, nijak nepoužít*“,

¹⁰⁶ Myslíl, S. Plná moc udělená více zmocněncům. Bulletin advokacie 2/2002, str. 26

v praxi se však bohužel nezdá ukazuje, že policejní orgán své zákonné povinnosti vyplývající z citovaného ustanovení nedostojí. Je také třeba uvést, že orgány činné v trestním řízení často prosazují (dle mého názoru absolutně nepřípustný) výklad, že odposlech a záznam telekomunikačního provozu jsou zákonem zakázány pouze mezi obviněným a obhájcem v trestním řízení, ale nikoliv už mezi advokátem a klientem, pokud advokát klienta zastupuje např. ve věcech občanských, obchodních či pracovních.¹⁰⁷ Není pochyb o tom, že klient svému advokátovi často sděluje důvěrné informace, které též mohou být relevantní i pro trestní řízení (klient je podezřelý ze spáchání trestného činu nebo kvůli svému jednání má obavu, že by se mohl dostat do hledáčku orgánů činných v trestním řízení). Ve výše uvedeném případě odposlechná komunikace mezi advokátem a klientem pak advokátní tajemství zažívá těžké rány a i když advokát dostojí všem svým povinnostem včetně zachování povinnosti mlčenlivosti, ochrana klienta se tím razantně sníží, což může mít pro klienta až fatální následky.

¹⁰⁷ Jelínek, J., Uhlířová, M. Obhájce v trestním řízení. Praha: Leges, 2011. Teoretik. ISBN 9788087212882. str. 259-260

7. ODPOVĚDNOST ADVOKÁTA

7.1. Odpovědnost advokáta za škodu

Jak jsem již uváděl v předcházejících kapitolách, advokát má řadu důležitých povinností, které musí při výkonu svého povolání dodržovat. Bohužel se samozřejmě stává, že advokáti, ať již úmyslně či neúmyslně, občas tyto povinnosti poruší. Potom záleží, jaké důsledky takové jednání advokáta má a jaký je dopad jeho jednání na klienta. Pravděpodobně nejzávažnější důsledkem porušení povinností advokáta je, pokud klientovi z takového jednání (či nejednání) vznikne škoda. Tato škoda samozřejmě může být materiální i nemateriální. Materiální škoda bude ve většině případů spočívat ve ztrátě klientových finančních prostředků (ztráta sporu, nepřisouzení nároku), lze si ale představit i imateriální škodu v podobě např. ztráty sporu o poškození dobrého jména, kdy klient požaduje veřejnou omluvu.

Stejně jako na všechny ostatní osoby, i na advokáta se vztahuje obecná povinnost k náhradě škody, kterou upravuje občanský zákoník.¹⁰⁸ Speciálně pak upravuje občanský zákoník povinnost k náhradě škody způsobené informací nebo radou, a to sice v ust. § 2950, které stanoví, že *„kdo se hlásí jako příslušník určitého stavu nebo povolání k odbornému výkonu nebo jinak vystupuje jako odborník, nahradí škodu, způsobí-li ji neúplnou nebo nesprávnou informací nebo škodlivou radou danou za odměnu v záležitosti svého vědění nebo dovednosti“*. Pod toto ustanovení můžeme nepochybně zařadit i advokáty, pokud tito poskytují své rady v rámci výkonu advokacie a poskytují je úplatně. Pro použití citovaného ustanovení je nutné, aby škoda byla způsobena poskytnutím informace z oboru, k jehož odbornému výkonu se škůdce hlásí.

¹⁰⁸ § 2894 a násl. Zákona 89/2012 Sb., občanský zákoník

Tato informace pak musí být buď úplně nesprávná, či alespoň natolik neúplná, aby byla způsobilá vyvolat u poškozeného škodu.¹⁰⁹ V poslední řadě pak odpovědnost advokáta upravuje ust. § 24 odst. 1 zákona o advokacii, které stanoví, že „*advokát odpovídá klientovi za újmu, kterou mu způsobil v souvislosti s výkonem advokacie, advokát odpovídá za újmu způsobenou klientovi i tehdy, byla-li újma způsobena v souvislosti s výkonem advokacie jeho zástupcem nebo jiným jeho zaměstnancem než zaměstnaným advokátem*“. V souvislosti s tímto ustanovením je ale důležité vzít v potaz, zda škoda byla způsobena klientovi, či jiné osobě. Nejvyšší soud ČR vyslovil ve svém rozhodnutí názor, že odpovědnost advokáta za škodu vzniklou v souvislosti s výkonem advokacie jiné osobě než klientovi se řídí obecnou úpravou odpovědnosti za škodu vyplývající z občanského zákoníku.¹¹⁰ Můžeme tedy shrnout, že pokud advokát způsobí svým postupem při výkonu advokacie škodu klientovi, bude za tuto škodu odpovídat dle zákona o advokacii, pokud však způsobí škodu při výkonu advokacie jiné osobě, nebo škodu způsobí mimo výkon advokacie, bude odpovídat pouze podle obecné úpravy v občanském zákoníku.

Nyní bych se rád věnoval právě odpovědnosti advokáta za újmu, kterou způsobí svému klientovi při výkonu advokacie. Tato odpovědnost je odpovědností objektivní, tedy nevyžaduje se zde zavinění advokáta. Nepřichází v úvahu tedy ani vyvinění podle úpravy občanského zákoníku.¹¹¹ Jedinou možností, jak se takové odpovědnosti „zbavit“ poskytuje ust. § 24 odst. 4 zákona o advokacii, který stanoví, že „*advokát nebo společnost anebo zahraniční společnost se odpovědnosti podle odstavců 1 až 3 zproští,*

¹⁰⁹ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník: komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 9788074783692. str. 1081

¹¹⁰ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 1487/2002 ze dne 18. 12. 2003

¹¹¹ Vychopeň, M. Hlava třetí. Práva a povinnosti advokátů (§ 16-31). In: Svejkský, J., Vychopeň, M., Krym, L., Pejchal, A. a kol. Zákon o advokacii: komentář. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788071792482. str. 168-169

prokáží-li, že újmě nemohlo být zabráněno ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze na nich požadovat“. Není též podstatné, zda takovou újmu způsobí advokát sám, či advokátní koncipient nebo některý jiný zaměstnanec advokáta, odpovědný za způsobenou újmu je stále advokát. Přestože zákon o advokacii upravuje odpovědnost advokáta speciálně vůči obecné úpravě a obecná úprava ohledně zavinění se v důsledku toho nepoužije, ostatní předpoklady odpovědnosti (protiprávnost, škoda, příčinná souvislost, přičitatelnost) se stále budou řídit obecnou úpravou občanského zákoníku.¹¹² O protiprávnost půjde zejména tehdy, pokud advokát nejednal v souladu s pokyny klienta, případně pokud jednal v rozporu se smlouvou o poskytování právních služeb uzavřenou s klientem, nebo v rozporu s ustanoveními zákona o advokacii.¹¹³ Podmínku, zda výkon advokacie byl či nebyl činěn řádně, je pak třeba posuzovat z hlediska ust. § 16 zákona o advokacii.¹¹⁴ V praxi bývá často obtížné zjistit, zda jednáním nebo opomenutím advokáta skutečně klientovi škoda vznikla či nikoliv. Pro určení škody je totiž nutné zjistit rozdíl mezi aktuálním skutečným stavem a stavem, který by nastal v případě, že by advokát určité jednání provedl (neprovedl) či neopomněl. Tato případná škoda pak musí být v příčinné souvislosti s jednáním (opomenutím) advokáta.¹¹⁵ „*O vztah příčinné souvislosti se jedná, vznikla-li škoda následkem výkonu advokacie, tj. pokud nebyt pochybení advokáta, mohl klient právo úspěšně uplatnit.*“¹¹⁶

¹¹²Vychopeň, M. Hlava třetí. Práva a povinnosti advokátů (§ 16-31). In: Svejkovský, J., Vychopeň, M., Krym, L., Pejchal, A. a kol. Zákon o advokacii: komentář. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788071792482. str. 169

¹¹³Tichý, L. Kapitola V. Předpoklady odpovědnosti. In: Tichý, L. Odpovědnost advokáta za škodu. V Praze: C.H. Beck, 2013. Beckova edice právní instituty. ISBN 9788071793458. str. 139-144

¹¹⁴usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 2992/2007 ze dne 26. 11. 2009

¹¹⁵Tichý, L. Kapitola V. Předpoklady odpovědnosti. In: Tichý, L. Odpovědnost advokáta za škodu. V Praze: C.H. Beck, 2013. Beckova edice právní instituty. ISBN 9788071793458. str. 145

¹¹⁶usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 2992/2007 ze dne 26. 11. 2009

Aby se klientovi dostalo náhrady jemu způsobené újmy, bude se ve většině případů muset obrátit na soud. Pro uplatnění nároku klienta na náhradu újmy způsobené mu advokátem je velmi důležitý okamžik vzniku takového nároku, neboť právě od okamžiku vzniku nároku se začíná počítat promlčecí lhůta. Luboš Tichý k tomu uvádí, že „nárok na náhradu škody z vadně poskytnuté právní služby vzniká, jestliže se majetková situace klienta zhorší oproti dřívějšímu stavu anebo se nezlepší oproti legitimnímu očekávání poškozeného.“¹¹⁷ Promlčecí lhůta se bude řídit obecnou úpravou a dle ust. § 629 občanského zákoníku bude subjektivní lhůta tříletá, objektivní pak desetiletá.

7.2. Kárná odpovědnost advokáta

Advokacie má ve společnosti zvláštní postavení, to jednak vyplývá z odbornosti advokátů a též z požadavků, které na advokáty kladou právní předpisy a stavovské předpisy České advokátní komory. Advokátský stav by měl budit ve společnosti určitou důvěru a záruku hájení spravedlnosti, a advokacie by měla být vždy vykonávána s vysokou mírou profesionality. Mnohdy však nastane situace, kdy jednotliví advokáti při výkonu svého povolání pochybí a nepočínají si s patřičnou mírou čestnosti, svědomitosti, slušnosti a profesionality, jaká by měla být standardem a jaká je od nich, jakožto od profesionálů v oboru práva a členů advokátského stavu, vyžadována a očekávána. Pro takové případy je v českém právním řádu zakotven institut kárného provinění advokáta (a advokátního koncipienta) a kárného řízení. Kárné provinění a

¹¹⁷Tichý, L. Kapitola VIII. Související problémy. In: Tichý, L. Odpovědnost advokáta za škodu. V Praze: C.H. Beck, 2013. Beckova edice právní instituty. ISBN 9788071793458. str. 183

kárné řízení je upraveno v zákoně o advokacii¹¹⁸, přičemž kárný řád, který upravuje další podrobnosti o kárném řízení, byl na základě ust. § 51 odst. 1 zákona o advokacii po předchozím vyjádření advokátní komory vydán jako vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 244/1996 Sb. ze dne 20. srpna 1996. Zákon o advokacii stanoví, že „advokát a advokátní koncipient jsou kárně odpovědní za kárné provinění“¹¹⁹ a že „kárným proviněním je závažné nebo opětovné zaviněné porušení povinností stanovených advokátovi nebo advokátnímu koncipientovi tímto nebo zvláštním zákonem nebo stavovským předpisem“¹²⁰. Tím se rozumí, že mimo odpovědnosti podle obecných právních předpisů (které upravují např. právo občanské, obchodní, pracovní atd.) je advokát a advokátní koncipient také zvlášť odpovědný za specifické chování související s výkonem jeho povolání.¹²¹ V případě, že se advokát dopustí kárného provinění, může mu za takové provinění být uložena sankce v podobě napomenutí, veřejného napomenutí, pokuty až do výše stonásobku minimální měsíční mzdy stanovené zvláštním právním předpisem, dočasného zákazu výkonu advokacie po dobu od šesti měsíců do tří let a v případě těch nejzávažnějších kárných provinění též vyškrtnutí ze seznamu advokátů.¹²² K advokátnímu koncipientovi je zákon, vzhledem k jeho menším a kratším zkušenostem, o něco mírnější – z uvedených sankcí advokátnímu koncipientovi nelze uložit dočasný zákaz výkonu povolání advokátního koncipienta, a peněžité pokuty je snížena na maximální částku ve výši dvacetinásobku minimální měsíční mzdy stanovené zvláštním právním předpisem.¹²³ Zákon dále stanoví, že pokud

¹¹⁸ § 32 a násl. zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii

¹¹⁹ § 32 odst. 1 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii

¹²⁰ § 32 odst. 2 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii

¹²¹ Sedlatý, B. Hlava čtvrtá. Kárná odpovědnost a kárné řízení (§32-35e). In: Svejkovský, J., Vychopeň, M., Krym, L., Pejchal, A. a kol. Zákon o advokacii: komentář. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788071792482. str. 231

¹²² § 32 odst. 3 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii

¹²³ § 32 odst. 3 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii

jde o méně závažné kárné provinění, lze od uložení sankce upustit, pokud samotné projednání kárného provinění je možno považovat za postačující.¹²⁴ Toto ustanovení do jisté míry analogicky kopíruje ustanovení § 46 odst. 1 trestního zákoníku. Toto tvrzení koreluje i s ust. § 35e odst. 2 zákona o advokacii, které stanoví, že „*nestanoví-li tento zákon nebo kárný řád něco jiného nebo nevyplývá-li něco jiného z povahy věci, použijí se v kárném řízení přiměřeně ustanovení trestního řádu*“. Posouzení závažnosti kárného provinění pak náleží kárné komisi, resp. kárnému senátu, který o kárném provinění rozhoduje. Kárná komise při posuzování závažnosti vychází zejména z následku advokátova jednání ke klientovi, soudům či jiným orgánům veřejné správy, veřejnosti či způsobilosti takového jednání poškodit vážnost a důstojnost advokátního stavu.¹²⁵ Kárné provinění musí být advokátovi (advokátnímu koncipientovi) dostatečně a spolehlivě prokázáno a také musí být dostatečně určité, resp. jednání, kterým se advokát dopustil kárného provinění musí být zcela jasně konkretizováno, jak ostatně potvrdil i Městský soud v Praze, když judikoval, že „*hodnocení jednání advokáta jako kárného provinění (...) v kárném řízení před orgány České advokátní komory musí vycházet z jednotlivých, konkrétně vymezených skutků, jimiž došlo k zaviněnému porušení povinností stanovených advokátovi zákonem o advokacii, zvláštním zákonem nebo stavovským předpisem, (...) obecný závěr o prokázání značné části vyúčtovaných činností advokáta jako úkonů, které advokátní tarif nezná, bez uvedení toho, jaké úkony pojaly orgány České advokátní komory do svého úsudku o nesprávném vyúčtování, a dále konstatování chyb v sepisu smlouvy bez vyhodnocení významu a míry závažnosti chybných či neprofesionálních jednání advokáta v rámci poskytované služby, je*

¹²⁴ § 32 odst. 4 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii

¹²⁵ Sedlatý, B. Hlava čtvrtá. Kárná odpovědnost a kárné řízení (§32-35e). In: Svejkský, J., Vychopeň, M., Krym, L., Pejchal, A. a kol. Zákon o advokacii: komentář. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788071792482. str. 233

*důvodem pro zrušení rozhodnutí o kárné odpovědnosti advokáta pro nepřezkoumatelnost rozhodnutí pro nedostatek důvodů [§ 76 odst. 1 písm. a) s. ř. s.]“.*¹²⁶ Důležité je též zmínit, že přestože kárně obviněný advokát či advokátní koncipient je absolventem právnické fakulty a tedy má právnické vzdělání, nic mu nebrání v tom (podobně jako v civilním i jiném řízení) zvolit si pro zastupování v kárném řízení advokáta.¹²⁷ Kárné řízení se zahajuje žalobou, kterou podává kárný žalobce. Tím je předseda kontrolní rady a ministr spravedlnosti, přičemž oba jsou oprávněni se v kárném řízení nechat zastoupit. Účastníky tohoto řízení jsou pak kárný žalobce a kárně obviněný (advokát či advokátní koncipient).¹²⁸ Samotné řízení je koncipováno jako dvouinstanční, přičemž v první instanci rozhoduje tříčlenný kárný senát¹²⁹, a opravným prostředkem je pak odvolání, o kterém v druhé instanci rozhoduje tříčlenný senát ustanovený z členů odvolací kárné komise¹³⁰. V praxi je však ve velké většině případů odvolání zamítnuto a rozhodnutí kárné komise je potvrzeno. Pokud je odvolací kárnou komisí odvolání zamítnuto, existuje ovšem ještě možnost takové rozhodnutí napadnout u soudu žalobou, a to dle zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní.

¹²⁶ rozsudek Městského soudu v Praze sp. zn. 9 Ca 64/2004 ze dne 25. 11. 2005

¹²⁷ § 33 odst. 4 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii

¹²⁸ Sedlatý, B. Hlava čtvrtá. Kárná odpovědnost a kárné řízení (§32-35e). In: Svejkský, J., Vychopeň, M., Krym, L., Pejchal, A. a kol. Zákon o advokacii: komentář. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788071792482. str. 236

¹²⁹ § 33 odst. 1 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii

¹³⁰ § 35 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii

8. REKLAMA A ETIKA V ADVOKÁTNÍ PROFESI

8.1. Reklama advokátů

Jak již bylo řečeno, advokacie přes všechny další její projevy je činností podnikatelskou. Výkon advokacie se řadí mezi takzvaná svobodná povolání (stejně jako například provozování lékařské praxe nebo architektonického studia), je tedy povoláním, které je vykonáváno na základě jiného než živnostenského zákona, v případě advokátů je jím zákon o advokacii. Nehledě na to, kterým právním předpisem se výkon toho kterého podnikání řídí, je naprosto zřejmé, že každý podnikatel potřebuje k úspěšnému podnikání klienty. Existuje samozřejmě více způsobů, jakými může podnikatel klienty získávat. Klient se tak k advokátovi může dostat skrze osobní známost s ním, případně prostřednictvím kontaktů s lidmi, kteří se s daným advokátem určitou známost udržují, anebo si klient může advokáta sám vyhledat. Počet tímto způsobem potenciálně získatelných klientů ale není neomezený a proto i advokáti musí, v menší či větší míře, přistupovat k získávání klientů prostřednictvím reklamy.

Za reklamu lze obecně považovat vše, co nějakým způsobem zviditelňuje podnikatele jako takového, jeho výrobky nebo služby, jeho značku nebo obchodní firmu. Účelem reklamy je pak pochopitelně přilákání klientů a zvýšení odbytu výrobků nebo služeb a nejinak tomu je i v případě advokátů. Reklama advokátů a advokátních kanceláří je však poměrně mladou záležitostí, je tomu tak do značné míry proto, že po dlouho dobu reklamu zakazovaly stavovské předpisy České advokátní komory.¹³¹ Zákon o advokacii sice o reklamě advokátů nikde nehovoří, nicméně v současné době je již reklama advokátů povolena, a to výslovně v čl. 26 etického kodexu, který stanoví, že

¹³¹ Už i advokáti mají reklamu, dostupné z: <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=1899>

„osobní publicita advokáta v médiích jako tisk, rozhlas, televize, elektronická komerční komunikace nebo jiná média se povoluje, pokud jsou splněny podmínky čl. 25“. Podmínky podle čl. 25 etického kodexu jsou pak přesnost informací, které zároveň nesmí být klamavé, respektování povinnosti mlčenlivosti a zachovávání základních hodnot advokacie. To potom bude zejména znamenat zachovávání vážnosti a důstojnosti advokátního stavu. Obecně však neexistuje postup, jak před uveřejněním reklamy zjistit, zda je reklama ještě důstojná či není. Ve svém důsledku o přípustnosti reklamy advokátů pak bude rozhodovat ex post kárná komise ČAK v rámci případného kárného řízení. Například v roce 1995 bylo rozhodnuto o kárném provinění advokáta, který služby své advokátní kanceláře inzeroval na igelitových taškách.¹³² Jako nepřipustným bylo v kárném řízení též shledáno jednání advokáta, který odeslal nevyžádaný e-mail s nabídkou svých právních služeb.¹³³ Vzhledem k tomu, že ustanovení etického kodexu, které upravují reklamu advokátů, nejsou příliš obsáhlá a není jich mnoho, kárná rozhodnutí budou v tomto ohledu hrát značnou roli. Při posuzování, jaká reklama je ještě přípustná a důstojná a nesnižující důstojnost advokátního stavu pak bude patrně kárná komise ČAK hledět na kárná rozhodnutí v okolních zemích a také jistě bude reklamu posuzovat z hlediska společenského kontextu v České republice. *„Představa, že „Doc. JUDr. X. Y., advokát“ bude prezentovat své služby na tričku hostesky rozlévající při recepci konané na počest famózního výsledku jeho posledního sporu šampaňské, či že třikrát do hodiny se v rozhlasovém vysílání ozve zvukový záznam tříšticího se skla a skřípějících plechů doplněný znělkou doporučující služby advokáta Dr. Nehody“¹³⁴ například nebudí příliš*

¹³² Balík, S. Publicita a reklama o službách advokáta a její formy. Bulletin advokacie 4/2000, str. 39

¹³³ rozhodnutí kárné komise ČAK sp. zn. K 33/2014

¹³⁴ Pokorná, H. Poskytování právních služeb advokátem a meze publicity. Bulletin advokacie 6-7/2001, str. 28

dojem důstojnosti a dle mého názoru lze očekávat, že takové případy by před kárnou komisí neobstály. Obdobně též slogany typu „*Na zuby je Colgate, na rozvod dobrý advokát*“ pravděpodobně nejsou hodny pro reklamu v oblasti advokacie.¹³⁵

Advokátovi se pak také stanoví povinnost o svých reklamních aktivitách vést evidenci.¹³⁶ Kromě reklamy advokátů v tisku, rozhlase, televizi či jiných médiích pak můžeme dozajista považovat za určitý druh reklamy také vydávání odborných publikací, článků v odborných časopisech nebo na internetových portálech, vystupování v diskusních pořadech apod. Významnou reklamou advokáta může být také vystupování v médiích v souvislosti s kauzou svého klienta, které je pro média zajímavá. V případě vystupování v médiích pak samozřejmě budou pro advokáta platit veškerá pravidla, která stanoví zákon o advokacii a stavovské předpisy, zejména tedy zachovávání důstojnosti a vážnosti advokátního stavu.

8.2. Etika v advokátní profesi

„Nepotřebujeme mravnosti a náboženství abstraktně, v soustavách a v knihách, ale v životě, v hospodaření a v politice. Etika není pro psací stůl, náboženství není pro kostel.“ To je citát našeho prvního československého prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka. A i když Masaryk nezmiňuje právo výslovně, bezpochyby sem patří. Avšak pokud by se lidé vždy chovali v souladu se zásadami slušnosti a mravnosti, potřebovali bychom vůbec právo? O tom by se jistě dalo polemizovat dlouhé hodiny. Bohužel tomu ale tak není a nikdy nebude, právo je tedy nutnou součástí života ve společnosti již několik tisíc let.

¹³⁵ Balík, S. Publicita a reklama o službách advokáta a její formy. Bulletin advokacie 4/2000, str. 39

¹³⁶ čl. 26a etického kodexu

Čestnost a svědomitost by měly být vlastnosti, kterými by měl oplývat každý advokát a které by měly být předpokladem pro výkon advokátní profese. Naneštěstí tomu tak vždy není, a proto je i povinnost chovat se podle těchto zásad pro advokáty uzákoněna.¹³⁷ Etický kodex ČAK ještě přidává poctivost a slušnost.¹³⁸ Je to však poněkud zvláštní – čestnost, slušnost, a svědomitost jsou lidské vlastnosti a těm jako takovým se člověk může jen těžko naučit. Člověk (advokát) tyto vlastnosti buď má, anebo nemá. Zákon o advokacii a etický kodex přesto stanoví povinnost advokátů chovat se čestně a svědomitě, slušně a poctivě, ovšem obsah těchto vlastností nijak nevynezuje, což ani prakticky není možné. Jedná se o vlastnosti abstraktní, neměřitelné a nekvantifikovatelné. Jak ale můžeme po někom, kdo ze své povahy nemá tyto vlastnosti, požadovat, aby se choval tak, jako by je měl? V běžném životě ve společnosti jsou tyto vlastnosti vnímány různě a v zásadě nikdo nemůže samostatně rozhodnout, jaké jednání je morální a jaké nikoliv. Pokud člověk jedná jinak, než je obecně považováno za správné, často se nedočká žádné sankce, a pokud, tak důsledkem jeho jednání bude pravděpodobně společenské opovržení či špatná pověst. V advokátní profesi je tomu ale jinak. Rozhodovací monopol si přisvojila Česká advokátní komora, potažmo kárná komise ČAK, která se tak stává jakýmsi morálním arbitrem všech advokátů. Kárná komise navíc svou rozhodovací praxí rozšířila svou pravomoc i na jednání advokátů, které nesouvisí s výkonem advokacie a rozhoduje, jaké chování advokátů je i v běžném společenském životě nemorální a v rozporu s etikou. Kárná komise ČAK například rozhodla, že je kárným proviněním, jestliže advokát neplní řádně svou vyživovací povinnost.¹³⁹ Stejně tak kárná komise ČAK rozhodla, že pokud

¹³⁷ § 16-17 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii

¹³⁸ čl. 4 odst. 1 etického kodexu

¹³⁹ rozhodnutí kárné komise ČAK sp. zn. K 69/2013

advokát dluží pronajímateli nájemné, dopouští se tím kárného provinění.¹⁴⁰ A též jako kárné provinění kárná komise ČAK posoudila situaci, když advokát jako dlužník nesplnil svůj závazek (ve výši pět milionů korun českých) a za toto provinění dokonce uložila nejvyšší sankci, tedy vyškrtnutí ze seznamu advokátů.¹⁴¹ Tím jsme se v praxi tedy dostali až k situaci, kdy Česká advokátní komora jakožto profesní samospráva přímo zasahuje do běžného společenského života svých členů, a to z titulu ochrany „vážnosti a důstojnosti advokátního stavu“, který byl dle kárné komise narušen nepoctivostí a neslušností dotčených advokátů. Je ale takovýto zásah samosprávy, která má za úkol dbát na řádný výkon advokátské profese, sám o sobě morálně ospravedlnitelný a etický? Ve vztahu ke klientům pak jde o tu skutečnou profesní etiku, kterou by měl advokát při výkonu advokacie dodržovat. V klientských věcech jsou však kárná rozhodnutí většinou postavena, kromě jednání v rozporu se slušností a poctivostí, i na porušení jiné konkrétní povinnosti advokáta. V takových případech se pak zdá být takové kárné rozhodnutí mnohem více legitimní, než pokud je odůvodněno „pouze“ ohrožením vážnosti a důstojnosti advokátního stavu, když tu vlastně nikdo nedokáže definovat.

¹⁴⁰ rozhodnutí kárné komise ČAK sp. zn. K 27/2015

¹⁴¹ rozhodnutí kárné komise ČAK sp. zn. K 26/2013

9. ZÁVĚR

Tato diplomová práce se zabývá vztahem mezi advokátem, jakožto právním odborníkem, a klientem, jakožto právním laikem. Smyslem práce nebylo tento vztah co nejkompexněji opsat, ale spíše souborně shrnout nejdůležitější prvky tohoto vztahu. Smyslem práce také bylo zamyslet se nad některými otázkami, které nutně souvisí se vztahem advokát – klient. Pokusil jsem se rozebrat právní úpravu, která upravuje postavení advokáta a jeho vztah ke klientovi, zejména pak zákon o advokacii a etický kodex České advokátní komory. Tyto dva předpisy mají na výkon povolání advokáta zcela zásadní vliv.

Advokát je často vnímán ve společnosti negativně. Přestože hlavním posláním advokátů by mělo být poskytování pomoci svým klientům (a ve skutečnosti tomu tak opravdu je), společnost v mnoha případech vnímá advokáty pouze jako osoby, které díky své znalosti práva pouze bohatnou na úkor svých klientů, kteří si své životní situace nedokážou kvůli složitosti právního řádu vyřešit sami. Oproti tomu, advokáti velmi často ušetří svým klientům mnoho času, nervů, a v konečném důsledku i finančních prostředků, které by jinak jejich klienti museli vynaložit. Bohužel, tato stránka je ve vnímání společnosti opomíjena.

Při zpracovávání této práce jsem zjistil a uvědomil si, že vztah advokáta a klienta, a také advokacie vůbec, je mnohem komplexnější, než jsem si ze začátku myslel. Ať už je to mnohostí povinností, které advokát při výkonu své profese má nebo četností stavovských předpisů, které na advokáta dopadají. Byl jsem též překvapen, jak

poměrně velký vliv na výkon advokacie má Česká advokátní komora, a to zvláště kárná praxe komory, která byla rozšířena i do běžného soukromého života advokátů.

Jako naprosto nejdůležitější, přes všechny práva a povinnosti ve vztahu mezi advokátem a klientem, považuji vzájemnou důvěru. A to jak důvěru v odborné schopnosti advokáta, důvěru v zachovávání zájmů klienta, tak i důvěru advokáta v ochotu klienta dostát svým závazkům. Můžeme mít sice uzákoněny stovky práv a povinností, ale bez vzájemné důvěry jen těžko může vztah mezi advokátem a klientem spolehlivě fungovat.

Seznam použitých zkratk

advokátní tarif	vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb
ČAK, komora, advokátní komora etický kodex	Česká advokátní komora Usnesení představenstva ČAK č. 1/1997 Věstníku ze dne 31. října 1996, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, ve znění pozdějších novelizací
Listina základních práv a svobod	Listina základních práv a svobod vyhlášená usnesením předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. jako součást ústavního pořádku České republiky
občanský zákoník	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
osř, občanský soudní řád Sb. z. a n.	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád Sbírka zákonů a nařízení
sřs, soudní řád správní	zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní
trestní zákoník	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
tř, trestní řád	zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád
Věstník	Věstník České advokátní komory
zákon o advokacii	zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii

Seznam použitých zdrojů:

Odborné publikace:

- Balík, Stanislav. Advokacie včera a dnes: (vybrané texty z dějin a současnosti advokacie). Plzeň: Čeněk, 2000. ISBN 8090262775
- Bělovský, Petr. Advokacie a jurisprudence ve starověkém Římě. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 8024609754
- Bezouška, P., Eliáš, K., Havel, B. a Šustrová, D. Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku. Praha: Wolters Kluwer Česká republika ve spolupráci s advokátní kanceláří PRK partners, 2013. ISBN 9788074780134
- Dvořák, J., Švestka, J., Zuklínová, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 9788074783265
- Hulva, T. Přehled judikatury ve věcech vyúčtování služeb advokátem: výklad předpisů, judikatura, kalkulátory. Praha: ASPI, 2007. Přehledy judikatury. ISBN 9788073572174
- Jelínek, J., Uhlířová, M. Obhájce v trestním řízení. Praha: Leges, 2011. Teoretik. ISBN 9788087212882
- Jirsa, J., Trebatický, P., Korbel, F. a kol. Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1.4. 2014. Praha: Havlíček Brain Team, 2014. ISBN 9788087109519
- Schelle, Karel a Schelleová, Ilona. Právní služba: advokacie, notářství, patentoví zástupci, daňoví poradci, soukromí soudní exekutoři. 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 8086861260
- Svejkovský, J., Vychopeň, M., Krym, L., Pejchal, A. a kol. Zákon o advokacii: komentář. V Praze: C. H. Beck, 2012. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788071792482.
- Šámal, P. a kol. Trestní řád: komentář. 6., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Beck, 2008. Komentované zákony. ISBN 9788074000430

- Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník: komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 9788074783692
- Tichý, L. Odpovědnost advokáta za škodu. V Praze: C.H. Beck, 2013. Beckova edice právní instituty. ISBN 9788071793458
- Dějiny právního stavu a právnických profesí. 2. rozšíř. vyd. Praha: Vodnář, 1999. Prameny a nové proudy právní vědy. ISBN 808588920X
- Pocta Prof. JUDr. Milanu Bakešovi, DrSc., k 70. narozeninám. Praha: Leges, 2009. ISBN 9788087212233
- Z minulosti advokacie: sborník příspěvků z druhé konference o dějinách advokacie konané Výborem pro dějiny advokacie ČAK ve spolupráci s Okresním soudem v Kutné Hoře dne 25. 11. 2005 v Kutné Hoře. Praha: Linde, 2008. ISBN 9788072017300

Odborné články:

- Balík, S. Důstojnost advokátního stavu. Bulletin advokacie 11-12/2004
- Balík, S. Publicita a reklama o službách advokáta a její formy. Bulletin advokacie 4/2000
- Dostál, A. Povinnost mlčenlivosti advokáta s náznakem mezinárodního srovnání. Bulletin advokacie 6/2004
- Dostál, O. Pactum de quota litis jako způsob určení odměny českého advokáta(argumenty pro a proti v mezinárodním srovnání). Bulletin advokacie 4/2005
- Holub, Štěpán. Komora jako strážce právního státu. Bulletin advokacie 3/2016
- Ježek, Vladimír. Právní povaha určení advokáta podle § 18 odst. 2 zákona o advokacii. Bulletin advokacie 8/1999
- Krym, Ladislav. Nezávislost jako základní princip a podmínka výkonu profese advokáta. Bulletin advokacie 7-8/2006
- Lisse, L. Několik poznámek k ust. § 3 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, a k některým ustanovením souvisejícím. Bulletin advokacie 11-12/2006

- Mandák, V. K otázce odstoupení advokáta od smlouvy o poskytnutí právní služby při zřejmém nedostatku patřičné součinnosti klienta. Bulletin advokacie 4/2004
- Mandák, V. K otázce působení dvou nebo více obhájců obviněného. Trestněprávní revue 1/2006
- Mandák, Václav. K organizaci advokacie z pohledu tzv. svobodných povolání. Bulletin advokacie 10/1994
- Myslíl, S. Plná moc udělená více zmocněncům. Bulletin advokacie 2/2002
- Patěk, D. Advokát, klient a peníze. Právní rádce 9/2005
- Patěk, D. Vztah advokáta a klienta. Právní rádce 2/2005
- Pokorná, H. Poskytování právních služeb advokátem a meze publicity. Bulletin advokacie 6-7/2001
- Sládeček, Vladimír. Ještě k povaze předpisů zájmové samosprávy. Právní rozhledy 4/2008
- Šustrová, J. Advokátní přímus dnes a zítra. Právní rozhledy 22/2014
- Zachová, M. Povinnost mlčenlivosti advokáta. Bulletin advokacie 4/2001
- Už i advokáti mají reklamu, dostupné z:
<http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=1899>

Právní a stavovské předpisy:

- Listina základních práv a svobod vyhlášená usnesením předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. jako součást ústavního pořádku České republiky
- zákon č. 182/1993 Sb., o ústavním soudu
- zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii
- zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní
- zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád
- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

- vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 244/1996 Sb. ze dne 20. srpna 1996 (kárný řád)
- vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 197/1996 Sb. ze dne 3. července 1996 (zkušební řád)
- vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif)
- usnesení představenstva ČAK č. 1/1997 Věstníku ze dne 31. října 1996, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky
- usnesení představenstva ČAK č. 4/2010 Věstníku ze dne 8. června 2010, kterým se stanoví vzhled stavovského oděvu advokáta, ve znění usnesení představenstva České advokátní komory č. 2/2011
- usnesení představenstva České advokátní komory č. 4/2009 Věstníku ze dne 15. září 2009, kterým se stanoví minimální limity pojistného plnění z pojištění advokátů
- usnesení představenstva České advokátní komory ze dne 10. ledna 2006, o poradních orgánech České advokátní komory

Judikatura a kárná rozhodnutí:

- usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 Odo 1230/2004 ze dne 27. 1. 2005
- usnesení Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 393/1998 ze dne 5. 11. 1998
- usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 226/99 ze dne 18. 11. 1999
- usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem sp. zn. 10 Co 610/2001 ze dne 18. 10. 2001
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 33 Cdo 4319/2011 ze dne 30. 10. 2012
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 1487/2002 ze dne 18. 12. 2003
- usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 2992/2007 ze dne 26. 11. 2009
- usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 2992/2007 ze dne 26. 11. 2009
- rozsudek Městského soudu v Praze sp. zn. 9 Ca 64/2004 ze dne 25. 11. 2005

- rozhodnutí kárné komise ČAK sp. zn. KR 11/05
- rozhodnutí kárné komise ČAK sp. zn. K 63/2013
- rozhodnutí kárné komise ČAK sp. zn. K 98/2011
- rozhodnutí kárné komise ČAK sp. zn. K 220/99
- rozhodnutí kárné komise ČAK sp. zn. K 364/98
- rozhodnutí kárné komise ČAK sp. zn. K 33/2014
- rozhodnutí kárné komise ČAK sp. zn. K 69/2013
- rozhodnutí kárné komise ČAK sp. zn. K 27/2015
- rozhodnutí kárné komise ČAK sp. zn. K 26/2013

Internetové zdroje:

- www.cak.cz
- www.nssoud.cz
- www.nalus.usoud.cz
- www.slv.cz

Název práce v angličtině: The lawyer and the client

Klíčová slova: advokát, klient, mlčenlivost, odpovědnost

Key words: attorney, client, secrecy, liability

Resumé:

Tato diplomová práce se zabývá advokací a obsahem pojmu advokacie, dále pak rozvádí pojmy právní pomoc a právní služba a hledá mezi těmito pojmy rozdíly. Práce též nabízí stručný pohled do historie právnického povolání a jeho vývoje v čase.

Dále pak se tato práce zabývá vlivem České advokátní komory jakožto profesní samosprávné organizace na výkon advokacie a na poskytování právních služeb advokáty. Rozebírá jednak samotnou Českou advokátní komoru a její organizaci, tak její pravomoci a vydávání stavovských předpisů. Také se věnuje dalším situacím, ke kterým v rámci vlivu České advokátní komory dochází.

Práce také stručně popisuje základní prvky vzniku, obsahu a zániku vztahu mezi advokátem a jeho klientem. Jednotlivé prvky obsahu vztahu advokát – klient poté rozebírá ve čtvrté kapitole. Zejména jde o povinnost advokáta prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta, povinnost nesnižovat důstojnost advokátního stavu, povinnost mlčenlivosti, povinnost informovat klienta a vést dokumentaci, povinnost být pojištěn nebo právo advokáta na odměnu. Obdobně se práce věnuje i právům a povinnostem klienta.

Práce má za cíl také v krátkosti rozebrat některé shodné a rozdílné prvky vztahu mezi advokátem a klientem, které můžeme pozorovat v rámci trestního řízení. Práce klade v této kapitole důraz právě na srovnání některých aspektů v civilním a trestním řízení.

Nezbytnou součástí této diplomové práce je i kapitola, která se zabývá odpovědností advokáta. Popisuje jednak prvky odpovědnosti advokáta za škodu, ale také odpovědnost advokáta v rámci kárného řízení.

Jistou pozornost také práce věnuje oblasti reklamy, kterou může advokát využívat. S tím jsou spojeny i etické otázky, které prostupují prakticky celý výkon advokátního povolání.

Práce se snaží shrnout nejdůležitější součásti vztahu mezi advokátem a klientem, ale také některé další aspekty, které s výkonem advokacie souvisí.

Resumé (in english):

This thesis deals with advocacy and content of the concept of advocacy, then elaborates the concepts of legal aid and legal service and looking for differences between these concepts. Thesis also offers a brief glimpse into the history of the legal profession and its evolution over the time.

Furthermore, this thesis deals with the influence of the Czech Bar Association as an autonomous professional organization for practicing the legal profession and the provision of legal services by lawyers. Firstly, examines the Czech Bar Association and its organization and its jurisdiction and issuing professional rules. It also deals with other situations, which can occur under the influence of the Czech Bar Association.

The thesis also outlines the basic elements of creation, content and termination of the relationship between the lawyer and his client. Individual elements of the content of the relationship attorney - client are analyzed in the fourth chapter. In particular, the duty of the lawyer to promote the rights and legitimate interests of the client's obligation not to lower the dignity of the legal profession, confidentiality, duty to inform the client and keep the documentation to be insured or the right of a lawyer to remuneration. Similarly thesis deals with the rights and obligations of the client.

Thesis also intends shortly to resolve some common and different elements of the relationship between lawyer and client, which can be seen in the context of criminal proceedings. Thesis in this chapter puts emphasis on the comparison of certain aspects of civil and criminal proceedings.

A certain part of this thesis is the chapter that deals with the responsibilities of a lawyer. It describes both elements of Lawyer's Liability for damage, and also the responsibility of the lawyer in the disciplinary proceedings.

Some attention is focused also in advertising, which the lawyer may use. With the associated ethical issues that permeate virtually the entire performance lawyer profession.

The thesis tries to summarize the most important aspects of the relationship between lawyer and client, but also some other aspects that relate to legal practice.